

Studieavbrott i kommunal vuxenutbildning

Huvudmäns och rektorers arbete med att
främja fullföljande av studier och mot-
verka avbrott

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	4
De viktigaste iakttagelserna	4
Inledning	8
Därför granskar Skolinspektionen studieavbrott inom komvux	8
Syfte och frågeställningar	11
Granskningens genomförande	12
Definitioner	12
Det här visar granskningen	15
Huvudmäns och rektorers insatser för att motverka avbrott.....	16
Huvudmäns och rektorers uppföljning och analys av studieavbrott	17
Huvudmännens styrning och ledning för att motverka studieavbrott	20
Arbetet med att förebygga avbrott och personalens förutsättningar	22
Vad säger eleverna?	25
Avslutande diskussion	28
Huvudmän och rektorer behöver öka sin kunskap om varför studieavbrott sker för att bättre kunna möta identifierade behov	28
Huvudmän behöver ta ett tydligare ansvar för att främja fullföljande av studier	31
Referenser	33
Bilagor	34
Bilaga 1. Metod och genomförande.....	34
Bilaga 2. Huvudmän i granskningen	37
Bilaga 3. Referenspersoner	38
Bilaga 4. Kvalitetskriterier.....	39

Förord

Skolinspektionen har i uppdrag att granska kvaliteten i sådan utbildning och pedagogisk verksamhet som står under myndighetens tillsyn. Granskningen innebär en detaljerad och systematisk undersökning av verksamhetens kvalitet inom ett avgränsat område i förhållande till nationella mål och riktlinjer. Utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö.

Huvudsyftet med Skolinspektionens övergripande rapporter är att presentera en nulägesbild av kvaliteten inom ett avgränsat område. Granskningarna gör tydligt vad som behöver förbättras för att i högre grad nå målen för verksamheten inom det aktuella området. Rapporterna innehåller även beskrivningar av väl fungerande inslag och framgångsfaktorer.

Skolinspektionens iakttagelser, analyser och bedömningar redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade huvudmännen, dels i denna övergripande och sammanfattande rapport. Genom beskrivningar av viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet avser rapporten vara användbar även för huvudmän som inte har granskats. Viktigt att känna till är att Skolinspektionens granskningar riktar sig till de som är ansvariga för den utbildning granskningen omfattar, det vill säga rektorer och huvudmän. Vi bedömer inte enskilda lärares, studie- och yrkesvägledares eller andra personalkategoriernas arbete.

Rapporten redovisar resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning med inriktning mot huvudmäns och rektorers arbete med att främja fullföljande av studier och motverka studieavbrott från kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå. Iakttagelserna och slutsatserna gäller de huvudmän som har granskats och avser därmed inte att ge en nationell bild av förhållandena. Vilka huvudmän som granskats framgår i bilaga 2.

Projektledare för kvalitetsgranskningen har varit Rut Hård af Segerstad och rapportskribent för denna rapport har varit Johanna Chung.

Helén Ängmo
Generaldirektör
Skolinspektionen

Sammanfattning

Skolinspektionen har granskat kvaliteten i 30 kommunala huvudmäns och rektors långsiktiga och systematiska arbete för att främja att elever fullföljer sina studier inom den kommunala vuxenutbildningen (härefter används även den kortare benämningen komvux).

Antalet elever inom komvux ökar för varje år¹ och mycket talar för att fler elever kommer att söka sig till komvux för att komplettera sina studier eller för att få en ny behörighet. En viktig aspekt av en välfungerande komvux är att eleverna fullföljer sina studier, men runt var femte kursdeltagare avbryter varje år en påbörjad kurs på grundläggande eller gymnasial nivå.² Samtidigt visar tidigare granskningar och rapporter att många kommuner har en för svag uppföljning av komvux och har låga kunskaper om orsaker till avbrott.³

Granskningen har genomförts under 2021. Skolinspektionen har i denna granskning, liksom i andra granskningar under pandemin, anpassat metoder och genomförande till den rådande situationen. Samtliga intervjuer har genomförts på distans genom videomöte eller telefon. Att notera är att granskningens frågeställning inte specifikt berör läget under pandemin.

De viktigaste iakttagelserna

Iakttagelserna från den här granskningen ger flera exempel på ett gott arbete där huvudmän och rektorer arbetar med insatser och förebyggande arbete som kan främja fullföljande av studier. Samtidigt behöver kvaliteten på arbetet med att motverka studieavbrott förbättras hos en övervägande majoritet av de granskade huvudmännen.

Skolinspektionen har bedömt att 23 av 30 granskade huvudmän och rektorer behöver utveckla arbetet inom det granskade området. Vi ser att huvudmän och rektorer behöver bli bättre på att ta reda på varför elever avbryter sina studier, att huvudmännens styrning och ledning behöver stärkas och att flera huvudmän behöver ge personalen bättre förutsättningar att genomföra ett förebyggande arbete för att motverka avbrott. Det innebär att flera processer som kan ge ett långsiktigt och hållbart arbete för att främja fullföljande av studier behöver utvecklas och att det finns potential för en förbättrad kvalitet inom området.

¹ Sveriges officiella statistik, Elever och kursdeltagare. Tillgänglig via <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Komvux&omrade=Elever%20och%20kursdeltagare&lasar=2020&run=1>. Hämtad 2021-09-29 kl.14.23. Se också Skolverkets PM om elever och studieresultat i komvux för respektive år.

² Skolverket (2021a). För år 2020 var det 19 procent av kursdeltagarna som avbröt kursen på grundläggande nivå och 20 procent som avbröt kurs från komvux på gymnasial nivå. Förhållandena är liknande de som var 2019 men jämfört med 2018 har avbrottsandelen gått ner med två (grundläggande nivå) respektive tre (gymnasial nivå) procentenheter.

³ Se exempelvis Skolinspektionen (2019a) och (2019b).

Huvudmän och rektorer genomför insatser, men inte alltid utifrån kunskap om orsaker till avbrott

Med några få undantag genomför i stort sett alla rektorer och huvudmän i granskningen insatser och åtgärder som kan motverka att elever avbryter sina studier. De flesta insatser som genomförs är dock vanligtvis av generell karaktär. Insatser genomförs mer sällan efter att huvudmannen och rektorn har identifierat vilka utvecklingsbehov som finns i verksamheten kopplat till varför elever avbryter sina studier.

Många huvudmän och rektorer betonar vikten av att ha ett förebyggande arbete för att motverka avbrott. I intervjuer med rektorer och representanter för huvudmännen lyfts studie- och yrkesvägledning fram som ett område som har betydelse. Att elever väljer rätt studier från början är viktigt, anser de intervjuade. Exempel på insatser som beskrivs i intervjuer är att utöka studie- och yrkesvägledningen med personella resurser, erbjuda olika orienteringskurser för att förbereda eleverna på kommande studier och se till att det finns många tillfällen för kursstarter och att på olika sätt möjliggöra tillgång till ett brett kursutbud. Det förebyggande arbetet kompletteras i relativt få kommuner av insatser som bygger på god kunskap om vad som orsakar studieavbrotten från utbildningen. Det är inte heller alltid tydligt vem som ska göra vad i organisationen. Det finns därmed potential att göra fler insatser mer ändamålsenliga i syfte att minska studieavbrotten.

Huvudmän och rektorer behöver stärka sin kunskap om vad som orsakar studieavbrott

Ett tydligt resultat i granskningen är att huvudmän och rektorer behöver utveckla arbetet med att ta reda på varför elever avbryter sina studier. Kunskapen om studieavbrotten är hos majoriteten av de granskade huvudmännen alltför vag och möjliggör i för låg utsträckning en orsaksanalys som kan användas för att ta reda på vilka insatser som behövs och var de gör bäst nytta.

Det är många huvudmän och rektorer som samlar in för lite information om orsakerna till elevernas studieavbrott. Orsaker delas in i ett fåtal kategorier och den största andelen avbrott hamnar i kategorierna "orsak okänd" eller "annan orsak". Det finns de som använder mer detaljerad information i sin uppföljning av avbrott, vilket ger dem bättre möjligheter att arbeta vidare med en orsaksanalys. Granskningen visar vidare att få huvudmän använder sig av tillräcklig bakgrundsinformation om eleverna i en analys av studieavbrott. Få huvudmän och rektorer analyserar exempelvis andelen avbrott och avbrottsorsaker uppdelat på elevernas könstillhörighet. Många får därmed svårt att utveckla utbildningen utifrån jämställdhetsaspekter. Vi ser också i granskningen att det inte är ovanligt att huvudmän och rektorer genomför uppföljning och analys av studieavbrott enbart på individnivå. För många små huvudmän kan det ibland ge en god bild av nuläget och hur avbrotten kan minskas, men i ett längre perspektiv och för att kunna utveckla utbildningen mer proaktivt, behöver individnivån kompletteras med en analys på en aggregerad nivå. Detta för att exempelvis kunna se mönster över tid.

En bättre förståelse av vad som orsakar studieavbrott är väsentligt för att kunna sätta in och få effekt av insatser för att motverka studieavbrott. Det bidrar också till en ökad kunskap om utbildningens kvalitet i stort och till huvudmannens och rektorns förbättringsarbete och kvalitetshöjning av utbildningen i komvux.

Huvudmännens styrning och ledning av arbetet med att minska avbrott behöver bli tydligare

Granskningen visar också att det finns potential för högre kvalitet på arbetet med att motverka studieavbrott genom att huvudmännen stärker sin styrning och ledning av verksamheten. Vi får även av denna granskning bekräftat att komvux är en skolform som ibland får stå åt sidan för annan utbildning, eller annat område, som kommunen ansvarar för. Det förekommer att intervjuade tjänstemän i huvudmannens organisation och rektorer beskriver att "ungdomsskolan" är i fokus i kommunens kvalitetsarbete. Vi ser i granskningen att många rektorer ges ett stort ansvar för arbetet med att minska studieavbrott och att huvudmännen i låg utsträckning leder och styr arbetet. Detta avspeglar sig i denna granskning genom att huvudmännen inte frågar efter hur många som avbryter sina studier och orsakerna till det. Vi ser också att det finns huvudmän som styr och leder utbildning som bedrivs i egen regi och utbildning på entreprenad på olika sätt. I några exempel där huvudmannen bedriver utbildning såväl i egen regi som på entreprenad, följer huvudmannen upp studieavbrott och utvecklar utbildningen i egen regi och utbildning på entreprenad på olika sätt. Detta trots att huvudmannens ansvar för utbildningens kvalitet är densamma oavsett om den bedrivs i egen regi eller på entreprenad.

Vi har samtidigt fått exempel på huvudmän som bedriver ett långsiktigt och strategiskt arbete för att motverka studieavbrott och där arbetet gäller samtliga elever oavsett vilken verksamhet de studerar i. Gemensamma nämnare för de huvudmän vi mött som har en mer aktiv styrning av det strategiska arbetet med att motverka studieavbrott kan sammanfattas i dessa punkter:

- Det finns **täta dialoger och samverkan** mellan olika funktioner i organisationen. Dialog genomsyrar hela styrkedjan.
- Arbetet **omfattar all utbildning**, såväl den i egen regi som utbildning på entreprenad.
- Det finns en **målsättning** som, antingen direkt eller indirekt, tar fasta på att antingen minska avbrott eller öka genomströmningen.
- Det finns en **planering som följs upp** och en **tydlig ansvarsfördelning** för hur arbetet ska utföras för att nå målen.
- Det finns ett intresse i frågan, vilket visar sig i att de styrande i kommunen och skolchefen **efterfrågar** uppgifter om studieavbrott.

Alla huvudmän ger inte personalen goda förutsättningar att förebygga studieavbrott

I granskningen har vi vidare sett att det inte är alla huvudmän och rektorer som ger sin personal goda förutsättningar att genomföra ett förebyggande arbete som kan motverka avbrott. När huvudmannen är mindre aktiv i arbetet med att sätta ramarna för arbetets genomförande blir det mindre tydligt för personalen vilka arbetsgångar och vilken ansvarsfördelning som gäller för arbetet. Vi ser också att möjligheten för personal att samverka mellan olika personalkategorier skiljer sig åt.

Det finns ofta välfungerande arbetsätt för att identifiera elever som riskerar att avbryta studier. I ett exempel har en huvudman involverat lärare och studie- och

yrkesvägledare i att ta fram handlingsplaner och rutiner för att tidigt uppmärksamma och kontakta elever som är inaktiva eller på annat sätt visat att det finns risk för avbrott. Vi får också flera exempel på huvudmän som erbjuder goda möjligheter till stöd för eleverna för att främja fullföljandet av studier, exempelvis genom att satsa på god tillgång till stödfunktioner så som specialpedagog/lärare eller kurator. Det kan också förekomma att tillgången till dessa kompetenser finns, men att lärare är omedvetna om sin möjlighet att samverka med dem. Studie- och yrkesvägledningens roll och uppdrag när det gäller att förebygga avbrott är också mer eller mindre tydliga för personalen. Här ser vi alltså tydliga kvalitetskillnader i personalens förutsättningar att förebygga avbrott.

Inledning

Den kommunala vuxenutbildningen är en viktig skolform som ska bidra till att vuxna ges möjlighet att utveckla kunskaper och kompetens som kan innebära en chans till nytt yrkesval. Skolformen ska förutom att stödja och stimulera vuxnas lärande utgöra en bas för kompetensförsörjningen till arbetslivet. Därigenom är skolformen ett viktigt utbildnings- och arbetsmarknadspolitiskt instrument och kan också fungera som stöd i etableringen av nyanlända. Den kommunala vuxenutbildningen behöver kunna möta såväl elevens enskilda behov som samhällets krav på utbildning och kompetens. Vikten av en utbildning av hög kvalitet är alltså en angelägenhet för både individen och hela samhället.

I detta avsnitt presenterar Skolinspektionen varför och hur vi har granskat studieavbrott inom den kommunala vuxenutbildningen.

Därför granskar Skolinspektionen studieavbrott inom komvux

I Sverige utbildar sig allt fler vuxna varje år inom kommunal vuxenutbildning och mycket talar för att den utvecklingen kommer att fortsätta. År 2020 studerade lite drygt 400 000 elever inom komvux, de flesta läste en eller flera kurser på gymnasial nivå. Det är en ökning från föregående år med runt 3 procent.⁴ Samtidigt är det många elever som aldrig slutför sin utbildning, närapå var femte kursdeltagare avbryter nämligen varje år en påbörjad kurs.⁵

Elevgruppen som studerar i komvux är heterogen, med såväl unga som äldre elever, och med skiftande erfarenheter från tidigare yrkesliv och utbildning. Elevgruppen har också förändrats över tid med fler utrikes födda elever och elever i behov av stöd.⁶ Det är fler kvinnor som studerar på komvux än män, samtidigt är det en högre andel män som avbryter sin utbildning på gymnasial nivå.⁷ För utbildning på gymnasial nivå är det också vanligare med kursavbrott på teoretiska kurser jämfört med yrkeskurser.⁸

Få tidigare studier undersöker studieavbrott från komvux och den samlade kunskapen om orsaker till varför elever avbryter sina studier är begränsad. En tidigare granskning som Skolinspektionen har genomfört visar att många huvudmän har en för svag uppföljning och låga kunskaper om orsaker till avbrott.⁹ Uppföljning och utveckling av komvux hamnar inte alltför sällan i skymundan för annan utbildning, eller verksamhet, inom huvudmannens ansvar.¹⁰ Dessutom visar tidigare rapporter att huvudmännens styrning och ledning av komvux varierar i kvalitet och att det rå-

⁴ Skolverket (2021a).

⁵ Ibid.

⁶ SOU 2018:71, s. 121f och SOU 2020:66, s. 106.

⁷ Skolverket (2021a). Av eleverna på grundläggande nivå var 62 procent kvinnor och på gymnasial nivå var motsvarande andel 61 procent år 2020. Könsfördelningen i andel avbrott gäller endast gymnasial nivå.

⁸ Ibid. Avbrottsandelen från yrkeskurser var 12 procent medan avbrottsandelen från teoretiska kurser var drygt 27 procent.

⁹ Skolinspektionen (2019b).

¹⁰ SOU 2018:71, s. 21.

der osäkerhet hos vissa huvudmän om vad som faktiskt ingår i huvudmannens ansvar gällande komvux.¹¹ Ledning och styrning utpekas också av Skolverket som ett av tre avgörande områden för svensk skola att utveckla.¹² Därför är huvudmannens styrning av stor vikt när det gäller att motverka studieavbrott.

Vikten av en välfungerande komvux har fått större uppmärksamhet under den senaste tiden. Utredningar, ny lagstiftning och flera statliga satsningar har under de senaste åren satt större fokus på betydelsen av en kommunal vuxenutbildning av hög kvalitet.¹³

Den här granskningen fokuserar på huvudmäns och rektorers ledning och styrning för att motverka att elever avbryter sina studier och deras arbete med insatser för att främja fullföljandet av studierna i komvux på grundläggande och gymnasial nivå.

Tidigare studier och granskningar visar att huvudmän och rektorer behöver följa upp komvux och studieavbrott bättre

Tidigare studier och granskningar visar att huvudmän och rektorer många gånger har en vag uppfattning om vad som bidrar till att eleverna avbryter studierna.

Den statliga utredningen om kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå från 2013¹⁴ visar att utvärdering och uppföljning inte varit en regelbunden del av huvudmännens arbete. Så många som omkring 40 procent av huvudmännen hade inte gjort någon uppföljning av utbildningen alls under de senaste två åren. Än färre analyserade resultaten. Skolinspektionen har sedan dess genomfört flera granskningar som stärker bilden av att huvudmännen behöver utveckla sin uppföljning av komvux.¹⁵

Skolinspektionens granskning av huvudmäns och rektorers arbete för flexibilitet och individanpassning inom komvux från år 2019 visar att ungefär hälften av huvudmännen behöver förbättra såväl uppföljningen av studieavbrotten som analysen av vad avbrotten beror på. Detta trots att andelen avbrott många gånger var hög.¹⁶ Även i Skolinspektionens granskning av distansundervisning pekar resultaten på att huvudmännen brustit i uppföljningen och det finns variationer mellan de granskade kommunerna i vilken utsträckning uppföljning av avbrott skedde. Av de huvudmän som följde upp avbrotten var det många som hade svårt att få kontakt med elever som avbrutit utbildningen och det var därför svårt att få kännedom om orsaker till avbrotten.¹⁷

¹¹ Se exempelvis Skolverket (2020b) och Skolinspektionens tidigare granskningsrapporter. Se också SOU 2020:66 framförallt gällande osäkerhet om huvudmannens ansvar.

¹² Skolverket (2020c).

¹³ Läs om förändringar inom vuxenutbildningen på Skolverkets webbplats. <https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/aktuella-forandringar-inom-kommunal-vuxenutbildning-komvux>. (Hämtad 2021-08-16 kl.11:25), se också SOU 2018:71 och SOU 2020:66.

¹⁴ SOU 2013:20, s. 112f.

¹⁵ Se exempelvis, Skolinspektionen (2019a) och Skolinspektionen (2015). Även Skolinspektionens regelbundna tillsyn visar att många huvudmän behöver förbättra sitt arbete med att följa upp vuxenutbildningen.

¹⁶ Skolinspektionen (2019b).

¹⁷ Skolinspektionen (2015).

Tidigare studier pekar på att utbildningens organisering och genomförande har betydelse för fullföljande av studier

Tidigare studier och granskningar pekar på att det finns mer huvudmän och rektorer kan göra för att anpassa utbildningens organisering och genomförande för att bättre möta elevernas behov.¹⁸ Utbildning inom vuxenutbildningen ska alltid eftersträva flexibilitet – det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.¹⁹ I Skolinspektionens granskning av huvudmäns och rektors arbete för flexibilitet och individanpassning framkommer att elever hänvisades till distansundervisning om de ville påbörja studier vid andra tider än vid terminsstart. För elever som var i behov av närundervisning upplevdes detta som negativt och många elever uppgav att de hellre hade haft lärarledda lektioner på plats i lokal. Det innebär att det var organisatoriska faktorer som styrde vilka studieformer som erbjöds snarare än elevernas förutsättningar och behov.²⁰

Om utbildningen inte anpassas efter elevernas förutsättningar och behov finns det risk att eleverna inte klarar av studierna, vilket i förlängningen kan leda till avbrott från studierna. I Skolforskningsinstitutets systematiska översikt av individanpassad undervisning inom vuxenutbildning framhålls att distansutbildning många gånger kan vara det bästa alternativet för vissa elever, men samma typ av distansutbildning kan innebära en förhöjd risk för avbrott för en annan grupp elever.²¹ Samtidigt är avbrotten från distanskurser generellt sett något högre än från närundervisning.²²

En kartläggande studie av vilka elever som avbryter studier och orsaker till avbrotten som genomförts av Göteborgs stad visar att ungefär hälften av alla avbrott inom komvux kunde hänföras till utbildningens organisering och genomförande.²³ Studien visar att elever efterfrågade såväl en högre andel lärarledd undervisning som mer individanpassad undervisning.²⁴ En slutsats i rapporten är att eleverna behövde anpassa sig efter anordnarens pedagogiska upplägg snarare än tvärtom. Det innebär att det fanns avbrottsorsaker där utbildningsanordnaren sannolikt hade kunnat vidta åtgärder för att minska andelen avbrott. Om inte resultaten i Göteborgs stad skiljer sig avsevärt från andra kommuner tyder det på att det finns potential för huvudmän och rektorer att minska studieavbrotten genom ett långsiktigt och medvetet arbete där en viktig del är att se över och utveckla utbildningens organisering och genomförande.

Orsaker till studieavbrott kunde i ovan nämnda studie också knytas till ingången till studier. Även resultaten från Skolinspektionens granskning om flexibilitet och individanpassning indikerar detta, där det framkom att huvudmän som genomförde uppföljning och analys av studieavbrott sett att antagningen haft betydelse för elevernas fullföljande av studier. Granskningen visar också att det var ovanligt med ett

¹⁸ Prop. 2014/15:85; Skolinspektionen (2019b).

¹⁹ Läroplan för vuxenutbildningen, 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning, reviderad 2017.

²⁰ Skolinspektionen (2019b).

²¹ Skolforskningsinstitutet (2019).

²² Skolverket (2020a), s. 1.

²³ Göteborgs stad (2016).

²⁴ Ibid.

aktivt jämställdhetsarbete i vägledningen vid elevers val av teoretiska kurser.²⁵ Samtidigt vet vi att kvinnor och män gör olika val av utbildning. Av Sveriges officiella statistik framgår att andelen kvinnor och män i olika kurser på gymnasial nivå varierar. Bland kurser där den större andelen kursdeltagare är kvinnor återfinns Pedagogiska teorier och praktiker, Barns lärande och växande och Pedagogiskt arbete (över 90 procent av kursdeltagarna är kvinnor). Kurser där den större andelen av eleverna utgörs av män är Värmelära, Verktygs- och materialhantering och Systemuppbyggnad (över 90 procent av kursdeltagarna är män).²⁶

Syfte och frågeställningar

Granskningen syftar till att undersöka i vilken utsträckning huvudmän och rektorer i utvalda kommuner arbetar långsiktigt och systematiskt med insatser för att främja elevers fullföljande av studier inom den kommunala vuxenutbildningen.

Skolinspektionen har formulerat följande frågeställning för att besvara granskningens syfte:

I vilken utsträckning arbetar huvudmannen och rektorn långsiktigt och systematiskt med att genomföra insatser och vidta åtgärder för att främja elevers fullföljande av studier och motverka avbrott inom den kommunala vuxenutbildningen?

Avgränsningar

Granskningen är avgränsad till att omfatta kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå. Utbildning för elever som läser svenska för invandrare eller kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande och gymnasial nivå ingår inte i granskningen. Både utbildning i kommunens egen regi och utbildning på entreprenad ingår. Såväl närundervisning som flex- och distansundervisning ingår.

Granskningen är inriktad på att bedöma huvudmännens och rektorernas arbete med att motverka studieavbrott och främja att eleverna fullföljer sina studier inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå. Granskningen omfattar inte kvalitetsbedömningar av åtgärder som huvudmän eller rektorer genomför för elever varken på individ- eller gruppnivå.

Granskningen är också avgränsad till att specifikt granska huvudmannskapet och ansvaret för huvudmannens komvux på grundläggande och gymnasial nivå. Utbildning via samverkansavtal ingår inte eftersom ett sådant avtal innebär att den som tar över ansvaret också tar över huvudmannskapet för utbildningen. Inte heller utbildning via interkommunal ersättning (IKE) ingår i granskningen.

²⁵ Skolinspektionen (2019b).

²⁶ Sveriges officiella statistik, tabell 5. Tillgänglig via <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Komvux&omrade=Elever%20och%20kursdeltagare&lasar=2020&run=1>. Hämtad 2021-09-21 kl.14.45. Se också Skolverket (2017), s. 14.

Granskningens genomförande

Granskningen omfattar 30 slumpmässigt utvalda huvudmän. Hos hälften av huvudmännen gjordes en fördjupning mot utbildning som bedrivs i kommunens egen regi och hos den andra hälften mot utbildning som bedrivs på entreprenad. Mer om urvalet och genomförandet går att läsa i bilaga 1.

Det finns en variation i elevantal bland de utvalda kommunerna. Flera små kommuner har fallit ut i det slumpmässiga urvalet och det genomsnittliga elevantalet i kommunerna som ingår i granskningen är runt 500 elever på grundläggande och gymnasial nivå. Fyra av 30 kommuner har över 1 000 elever.²⁷ En lista med de huvudmän som ingått i granskningen finns i bilaga 2.

Intervjuer och dokumentstudier

Insamling av empiri har i huvudsak genomförts genom intervjuer. Dokumentstudier har också ingått som en del av underlaget i bedömningen av kvaliteten i arbetet hos varje huvudman och rektor.

Som förberedelse inför besöken har inspektörerna också sammanställt och analyserat officiell statistik avseende studieavbrott i den aktuella kommunen. Detta för att få en inblick i hur omfattningen av studieavbrott och fullföljandet av studier ser ut i huvudmannens komvux.

I granskningen ingår också intervjuer med elever. Dessa elevutsagor har inte använts som underlag för beslut till granskade huvudmän, utan används endast som kompletterande underlag för att kunna ge en djupare och bredare bild av det granskade området. Totalt 53 elevintervjuer har genomförts. 23 intervjuer har genomförts med elever som har avbrutit sin utbildning och 30 intervjuer har genomförts med elever som är i pågående utbildning i komvux på grundläggande eller gymnasial nivå. Även i denna grupp förekommer att eleven kan ha avbrutit en kurs, eller bytt utbildningsinriktning.

Skolinspektionen har i denna granskning, liksom i andra granskningar under pandemin, anpassat metoder och genomförande till den rådande situationen. Samtliga intervjuer har genomförts digitalt eller via telefon. Att notera är att granskningens frågor inte specifikt berört läget under pandemin utan hur arbetet med att motverka studieavbrott vanligtvis bedrivs. Skolinspektionens bedömning är att det fungerat väl att samtala om och fånga detta.

Definitioner

Begreppet studieavbrott

Skolinspektionen använder i denna granskning begreppet studieavbrott för att beskriva såväl kursavbrott från enstaka kurser som avbrott från hela utbildningar, exempelvis från en sammanhållen yrkesinriktad utbildning. Det finns många skäl till

²⁷ För information om antal kursdeltagare, elever och även andel studieavbrott se officiell statistik. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokA&vform=32>.

att elever avbryter kurser och hela utbildningar. Ibland är det personliga anledningar, som exempelvis att en elev får ett arbete, är föräldraledig eller blir sjuk. Avbrott kan också bero på faktorer som är kopplade till utbildningens organisering och genomförande, exempelvis studietakt, tillgång till vägledning, upplägg av kurser och möjligheter till stöd.²⁸

Skolinspektionen har i den här granskningen undersökt huvudmännens och rektorernas arbete kring att motverka studieavbrott rörande samtliga avbrott, oavsett vad de beror på. Att studieavbrott förekommer i komvux är naturligt, och de behöver inte vara negativa för de enskilda eleverna. Men det finns anledning för huvudmän och rektorer att analysera samtliga avbrott för att få en förståelse för helheten kring det arbete som bedrivs för att främja fullföljande av studier.

När-, flex- och distansundervisning

I vuxenutbildningen är det vanligt att erbjuda kurser i olika former, detta för att leva upp till kraven på flexibilitet och individanpassning.

Närundervisning är sådan undervisning som sker på plats i undervisningslokal tillsammans med lärare och andra elever.

Flexundervisning, blandade lärmiljöer, halvdistans eller närdistans innebär att en kurs är webbaserad och ges på distans men med inslag av närundervisning. Närundervisningen kan vara frivillig eller obligatorisk och ibland bestå av handledningstillfällen med lärare.

Distansundervisning definieras i skollagen som interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både tid och rum. Fjärrundervisning är interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid.²⁹

Huvudmannaskap och rektor för vuxenutbildningen

Vuxenutbildningen kan organiseras på olika sätt. Det är en kommun eller en region som är huvudman för kommunal vuxenutbildning.³⁰ Kommunen eller regionen kan anordna utbildningen på tre olika sätt: i egen regi, på entreprenad eller genom samverkansavtal³¹ med annan kommun eller annan region.³² I den här granskningen har bara kommunala huvudmän ingått i urvalet.

En huvudman behåller huvudmannaskapet när utbildningen bedrivs på entreprenad. Det innebär exempelvis att huvudmannen fortfarande har samma ansvar gentemot eleven oavsett om eleven läser utbildning som bedrivs i kommunens egen regi eller på entreprenad. Kommunen eller regionen har i egenskap av huvudman det övergripande ansvaret för utbildningens kvalitet.³³ Den politiska styrningen kan organiseras på olika sätt hos huvudmannen och ansvaret för komvux

²⁸ Skolverket (2017).

²⁹ 1 kap. 3 § skollagen (2010:800).

³⁰ 2 kap. 2 och 3 §§, 20 kap. 18 § skollagen.

³¹ Samverkansavtalet ska inte förväxlas med avtal mellan kommuner om att betala interkommunal ersättning (IKE) när en elev går en utbildning i en annan kommun.

³² 2 kap. 2 och 3 §§, 23 kap. 8, 22 och 23 §§ skollagen.

³³ 2 kap. 8 §, 23 kap. 2 § skollagen.

kan förläggas inom olika politiska områden. Exempelvis kan vuxenutbildningen i en kommun ligga under utbildningsnämnden, och i en annan under tillväxtnämnden.

Ansvarsområdena för rektorer inom kommunal vuxenutbildning kan skilja sig åt beroende på huvudmannens organisation. Det kan finnas en eller flera rektorer med ansvar för olika delar av vuxenutbildningen i kommunen. En kommun får också överlämna viss myndighetsutövning som hör till rektorns uppgifter till en enskild utbildningsanordnare som har betygsrätt.³⁴

³⁴ 23 kap. 6 § skollagen och 1 kap. 4 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildningen.

Det här visar granskningen

Utifrån vad som framkommit i granskningen gör Skolinspektionen bedömningen att de flesta huvudmän och rektorer som ingår i denna granskning gör flera insatser för att få elever att fortsätta sin utbildning i komvux på grundläggande och gymnasial nivå. Samtidigt framkommer att kvaliteten i arbetet med att motverka studieavbrott behöver förbättras inom flera områden hos en övervägande majoritet av de kommuner vi granskat. I 23 av 30 kommuner har Skolinspektionen identifierat utvecklingsområden och rekommenderat insatser för att höja kvaliteten inom det granskade området. I de flesta fall handlar dessa om att huvudmannen och rektorn behöver utveckla arbetet med att undersöka orsakerna till att elever avbryter sina studier. Det handlar också om att huvudmän behöver utveckla en tydligare styrning och ledning av arbetet, bland annat genom att tydliggöra målsättningar, planering och prioriteringar i arbetet. Flera huvudmän och rektorer behöver också utveckla arbetet med att ge personalen bättre förutsättningar att utföra ett förebyggande arbete för att motverka avbrott.

Skolinspektionens kvalitetsbedömningar har gjorts för granskningens frågeställning. Utifrån tidigare forskning och erfarenheter har Skolinspektionen tagit fram kriterier som definierar vad som kännetecknar ett arbete av hög kvalitet.³⁵ Utifrån kvalitetskriterierna har en bedömning gjorts i en tregradig skala. I den här granskningen har Skolinspektionen bedömt att sju av de granskade huvudmännen bedriver ett arbete som i hög utsträckning uppfyller kvalitetskriterierna. I femton fall har arbetet bedömts uppfylla kvalitetskriterierna i flera delar samtidigt som utvecklingsområdet har identifierats. För åtta av huvudmännen har Skolinspektionen bedömt att arbetet i låg utsträckning uppfyller de kvalitetskriterier som kännetecknar ett arbete av hög kvalitet.

I det här kapitlet presenterar Skolinspektionen de sammantagna iakttagelserna från de kommuner som ingått i granskningen. Redovisningen innehåller en beskrivning både av vad det är vi ser behöver utvecklas i arbetet med studieavbrott inom komvux, och många goda exempel på arbete som vi sett hos flera av de granskade huvudmännen. Beskrivningen av våra iakttagelser är indelad i olika teman som representerar de delar av huvudmannens och rektorernas arbete som Skolinspektionen har fokuserat på när vi har bedömt kvaliteten på arbetet i kommunerna. I korthet avser dessa teman huvudmannens övergripande ledning och styrning av arbetet med att förebygga avbrott, analys av och dialog om orsaker till avbrott, insatser och åtgärder för att motverka avbrott och genomförande och förutsättningar för det förebyggande arbetet. Sist i avsnittet kommer en redogörelse av vad elevintervjuerna visat.

Skolinspektionen har inte för avsikt att ge en generaliserad bild av arbetet med studieavbrott, utan empirin är en spegling av de huvudmän och rektorer som ingått i granskningen. Samtidigt kan de exempel och resonemang som presenteras i denna rapport användas som inspiration för andra huvudmän som brottas med liknande identifierade utvecklingsområden gällande arbetet med att motverka studieavbrott.

³⁵ Läs om Skolinspektionens kvalitetskriterier för den här granskningen i bilaga 4.

Huvudmäns och rektorers insatser för att motverka avbrott

Inom detta tema har Skolinspektionen granskat i vilken utsträckning huvudmännen och rektorerna genomför insatser och åtgärder som motverkar studieavbrott. För att ett arbete ska bedömas ha hög kvalitet behöver det finnas ett genomtänkt syfte med insatserna och de bör följas upp för att se om de leder till önskat resultat. Insatserna och åtgärderna behöver utgå ifrån elevernas behov och tillse flexibilitet i utbildningen. Det bör här nämnas att Skolinspektionen inte gjort några bedömningar av huvudmännens och rektorernas insatser som sådana, utan fokus har varit hur arbetet med att åtgärda och genomföra insatser för att motverka studieavbrott fungerar.

Med några få undantag genomför i stort sett alla rektorer och huvudmän i granskningen insatser och åtgärder som kan motverka att elever avbryter sina studier. Huvudmän och rektorer fokuserar på ett arbete som ska förebygga studieavbrott. I många av Skolinspektionens intervjuer beskriver lärare, studie- och yrkesvägledare, rektorer och representanter för huvudmannen att det förebyggande arbetet är det allra viktigaste för att motverka studieavbrott. Detta präglar många gånger de insatser som görs för att främja fullföljande av studier. Av vad som framkommer i granskningen är det däremot mer sällan som insatserna utgår ifrån huvudmannens och rektorernas uppföljning av och kunskap om vad som faktiskt orsakar och påverkar elevernas studieavbrott.

Många insatser görs, men de möter inte alltid identifierade utvecklingsbehov

När vi sammanfattar granskningens iakttagelser ser vi att det är vanligt att huvudmän och rektorer genomför flera insatser och åtgärder som kan motverka att elever avbryter sina studier. Samtidigt genomförs sällan insatser som syftar till att möta identifierade utvecklingsbehov för att motverka studieavbrott. Insatser och åtgärder på både huvudmannan- och rektornivå är vanligen av generell karaktär och ofta en del av det förebyggande arbetet.

I intervjuer beskriver många representanter för huvudmännen att de arbetar för att erbjuda ett brett utbud av kurser med flera kursstarter per år för att möjliggöra flexibilitet och individanpassning. Det är vanligt att kommunerna samarbetar genom samverkansavtal för att bredda sitt utbud och valmöjligheten mellan distansstudier och närstudier erbjuds ofta. Många huvudmän erbjuder också orienteringskurser som exempelvis ska förbereda eleverna för studierna i olika kurser eller stödja eleverna i exempelvis studieteknik eller digitala verktyg. Granskningen ger också exempel på hur huvudmän utvecklat öppna studiemiljöer i form av lärcentrum och så kallade studiehallar, dit eleverna kan komma för att studera och få hjälp av utbildad personal.

Det finns några exempel där insatserna i större utsträckning utgår ifrån identifierade behov för att minska studieavbrotten. I ett exempel upptäckte rektorn genom sin uppföljning att många avbrott kunde kopplas till en specifik kurs. Rektorn beslutade då att alla elever skulle kontaktas för att samla in information om vad avbrotten berodde på. Utifrån den informationen satte rektorn sedan in insatser för att

förbättra undervisningen. Andra liknande exempel är att rektorer ökat antalet timmar i enskilda kurser, eller ser till att stödundervisning eller orienteringskurser skapas för att ge stöd till eleverna att bättre klara vissa kurser där många avbrott förekommer. Elever avbryter exempelvis oftare kurser i matematik, enligt många av de intervjuade. Ytterligare ett exempel är en huvudman som utökat utbudet av närundervisning på grund av att det visat sig att elever har svårt att klara distansundervisningen.

Många insatser riktas mot att stärka studie- och yrkesvägledningen

Studie- och yrkesvägledningens betydelse i arbetet med att motverka studieavbrott lyfts fram hos många av de granskade huvudmännen. Att elever väljer rätt från början anges vara en avgörande faktor för att elever ska stanna i studier. I flera av de granskade kommunerna har insatser genomförts för att utveckla studie- och yrkesvägledningen på olika sätt. I en av kommunerna har huvudmannen relativt nyligen uppmärksammat vikten av att följa upp och undersöka studieavbrotten. Som en del i arbetet identifierades behovet av ytterligare resurser till studie- och yrkesvägledningen, vilket resulterade i en utökad tjänst. I ett annat exempel utarbetades och implementerades en handlingsplan som omfattar tre delar: stärkt information via webben, tydligare vägledning från personal inom kommunens vuxenutbildning och bättre stöd i undervisningen. Ytterligare ett exempel är från en huvudman som lät genomföra en kartläggning av vad studie- och yrkesvägledarna lägger sin tid på och utifrån den kartläggningen förbättrade vägledningen genom att bland annat spela in introduktionsfilmer till elever och frigöra tid för inledande samtal med presumtiva elever. En annan huvudman har valt att satsa på att anställa handläggare som avlastar studie- och yrkesvägledarna med administrativa uppgifter så att de kan ägna sin tid åt att vägleda presumtiva elever.

Vanligt med insatser på individnivå

I intervjuerna beskrivs också flera insatser som sker på individnivå för att anpassa varje elevs utbildning efter behov. Revideringar i elevernas studieplaner nämns av flera och de vanligaste insatserna som återkommer i intervjuerna är att förlänga elevens kurser. Andra exempel på insatser är att ändra elevens studietakt, ge någon form av stöd såsom tätare kontakt med studie- och yrkesvägledaren eller någon form av anpassning i undervisningen. I ett fall har rektorn infört regelbundna (två gånger i veckan) samverkansmöten mellan lärare som är anställda i kommunen och lärare hos en extern utbildningsanordnare. Under mötena identifieras elevernas individuella behov för att klara sin utbildning och risker för avbrott. Därefter görs gemensamma planer för insatser gentemot eleven. Insatserna kan handla om individuell handledning, eller mindre grupper av elever som får stöd i någon kurs eller något ämne.

Huvudmäns och rektorers uppföljning och analys av studieavbrott

Inom detta tema har Skolinspektionen granskat i vilken utsträckning huvudmän och rektorer följer upp och analyserar studieavbrott från komvux. För att uppnå hög kvalitet behöver uppföljningen av studieavbrott vara bred och ge möjlighet till en fördjupad analys. En bred uppföljning inkluderar uppgifter om såväl bakgrundsvariabler om eleverna som anledningar till avbrott. Detta för att kunna se eventuella mönster i orsaker till avbrott mellan olika elevgrupper. En kvalitetsaspekt inom

detta område är vidare att huvudmannen och rektorn undersöker hur utbildningens organisering och genomförande påverkar avbrotten från utbildningen. Det har också ingått att granska i vilken utsträckning huvudmannen och rektorn och, i förekommande fall, utbildningsanordnaren för en dialog om avbrottsorsaker.

I granskningen har över hälften av huvudmännen och rektorerna blivit rekommenderade att utveckla just orsaksanalysen. Hos flera huvudmän saknas i stora delar både uppföljning och analys av studieavbrott, medan detta hos andra har både bredd och djup. Det framgår vidare att flera av de granskade huvudmännen och rektorerna relativt nyligen har påbörjat en förbättring av uppföljningen av studieavbrott, men ännu inte hunnit göra några analyser. Resultatet från granskningen visar också att dialogen kring studieavbrott, både mellan huvudman och rektor och huvudman och utbildningsanordnare, inte alltid sker med regelbundenhet.

Kunskapen om orsaker till avbrott är begränsad

Granskningens resultat visar att en stor del av de granskade huvudmännen och rektorerna har relativt begränsad kunskap om vad avbrotten beror på. Majoriteten av de granskade huvudmännen och rektorerna samlar inte in underlag om orsakerna till att elever avbryter kurser av tillräcklig utförlighet för att kunna genomföra en analys och få djupare förståelse av vad som påverkar elever att avbryta kurser. I intervjuer berättar huvudmän och rektorer att den vanligaste orsaken till avbrott som registreras är "orsak okänd" och "annan orsak". En av rektorerna beskriver i intervjun att deras uppföljning ger för lite information och att de behöver veta mer om avbrottsorsaken för att kunna göra analyser. Vidare är det vanligt att lärare och rektorer bedömer avbrotten som "positiva" eller "negativa". Ett positivt avbrott anges i intervju vara ett som verksamheten inte själv kan påverka, exempelvis att eleven har fått ett jobb. Genom granskningen har det också framkommit att huvudmän och rektorer registrerar avbrott på olika sätt och att det finns de som registrerar avbrott för eleverna som en åtgärd för att ge eleverna möjlighet att läsa kursen igen.

Ett tydligt mönster är att endast ett fåtal huvudmän och rektorer genomför analyser av avbrott och avbrottsorsaker som omfattar eventuella skillnader mellan elever utifrån könstillhörighet. Även i kommuner som i övrigt genomför utförliga analyser saknas ofta den här aspekten. Könsuppdelad statistik gällande avbrottens omfattning förekommer i något högre utsträckning, men då görs inte någon analys av vad skillnaderna kan bero på eller vilka orsaker som ligger bakom avbrotten. Liknande mönster finns när det gäller andra faktorer som exempelvis ålder och studiebakgrund.

I några av de granskade kommunerna som har relativt få elever förekommer att avbrotten utreds och analyseras enbart eller främst på individnivå. Huvudmannen eller rektorn tar då reda på orsaken till avbrottet och om något kunde ha gjorts för att förhindra avbrottet, och använder sig sedan av den informationen i det fortsatta arbetet med att motverka avbrott. Däremot görs inte någon sammantagen analys på aggregerad nivå. Därför kan heller inte mönster gällande avbrottsorsaker kopplade till exempelvis olika elevgrupper eller olika typer av kurser och studieförmer urskiljas i ett längre perspektiv.

Goda exempel på uppföljning och analys

Såväl uppföljning som analys kan gå till på olika sätt. I de fall där Skolinspektionen sett att huvudmän och rektorer bedriver ett arbete av god kvalitet med att analysera orsaker till studieavbrott finns några gemensamma nämnare. Gemensamt hos dessa huvudmän och rektorer är att uppföljningen ger mer detaljerad information om orsakerna till avbrott. Avbrottsorsaker registreras i flera olika kategorier och fler bakgrundsvariabler används i analysen. Det finns ofta ett brett underlag som underlättar arbetet med att analysera och identifiera utvecklingsbehov.

Ett tillvägagångssätt som är hämtat från en kommun i granskningen ser ut såhär: Lärare och studie- och yrkesvägledare tar reda på orsaken till elevens avbrott genom att kontakta eleven. Elevens avbrottsorsak kategoriseras och dokumenteras. Denna kategorisering har nyligen också utökats till att omfatta flera olika avbrottsorsaker för att göra uppföljningen än mer detaljerad. Rektorn kan sedan ta del av statistik uppdelad på kurser och olika bakgrundsvariabler såsom elevernas kön. Rektorn kan också genom uppföljningen urskilja om avbrottsorsaken rör utbildningens organisering och genomförande.

Ofta finns också strategiska resonemang kring avbrott och orsaker till avbrott. En rektor beskriver att det som ofta benämns ”positiva” avbrott egentligen inte alltid behöver vara positiva. Ofta kan huvudmannen och rektorn göra mer för att få eleven att fortsätta studera i någon form, även om eleven exempelvis fått ett arbete, menar rektorn. I en annan kommun har rektorn identifierat något liknande. Enligt rektorn och studie- och yrkesvägledarna är det vanligt att elever avbryter kurser i samband med att de får ett arbete under studierna. Rektorn beskriver att de analyser som gjorts visar att många av dessa elever endast får tillfälliga arbeten och därför snart återkommer till vuxenutbildningen och då får börja om med de kurser som de tidigare påbörjat. Därför finns ett fokus på att försöka få eleverna att fortsätta sina studier på deltid parallellt med arbetet och rektorn arbetar aktivt för att erbjuda flexibla lösningar för att möjliggöra detta.

Intervjuade i en annan kommun som har liknande tillvägagångssätt som de ovan, beskriver att den information de samlar in möjliggör analyser som visar att avbrotten ofta beror på att eleverna får tidsbrist, att den största andelen avbrott görs av yngre elever och att kurser i matematik är de som har högst andel avbrott. En rektor som genomför både en bred insamling av information och en fördjupad analys menar att analyserna bland annat visat på vikten av att alla elever får vägledning inför sina studier. I samma kommun har rektorn genomfört en uppföljning av genomförda insatser mot avbrott och funnit att god tillgång till personal med specialistkompetens, så som speciallärare och kurator kopplad till vuxenutbildningen motverkar studieavbrott.

Huvudmannens dialog med rektor och utbildningsanordnare omfattar sällan orsaker till studieavbrott

Granskningen visar vidare att studieavbrott relativt sällan ingår i en regelbunden dialog mellan huvudmän och rektorer, eller mellan huvudmän och utbildningsanordnare. Skolinspektionen har inte granskat hur dialog sker i stort mellan rektorn, utbildningsanordnaren och förvaltningen och de politiskt ansvariga, utan fokus har varit på just dialogen kring orsaker till studieavbrott.

Det framkommer att huvudmannen alltför sällan efterfrågar information om hur det ligger till med studieavbrotten inom de olika verksamheterna som ingår i huvudmannaskapet. Om dialog sker, är det ofta på initiativ av rektorn.

De huvudmän som har en god dialog med såväl rektor som utbildningsanordnare har ofta inkluderat uppföljning och analys av studieavbrott i det systematiska kvalitetsarbetet i övrigt, och får på så sätt en regelbundenhet i dialogen kring studieavbrott och vad som kan förbättras för att minska dem.

Huvudmännens styrning och ledning för att motverka studieavbrott

Inom det här temat har Skolinspektionen granskat i vilken utsträckning huvudmannen styr och leder verksamheten för att motverka studieavbrott. Utgångspunkter för en bedömning att arbetet är av hög kvalitet har varit att huvudmannen behöver bedriva ett långsiktigt och kontinuerligt arbete som kännetecknas av att det finns en tydlig målsättning med arbetet. I det ingår också att huvudmannen skapar en samsyn kring viktiga prioriteringar i arbetet med att motverka att elever avbryter sin utbildning.

Skolinspektionen har i den här granskningen mötts av stora skillnader i hur aktiva huvudmän är i sin styrning av arbetet med att främja fullföljande av studier och motverka avbrott. I granskningen får vi både exempel på huvudmän med tydliga målsättningar och prioriteringar och huvudmän som mer eller mindre har överlämnat styrningen av arbetet åt rektorn. Detta visar sig exempelvis genom att huvudmannen inte efterfrågar någon information om varför elever avbryter sina studier.

Arbetet hos de huvudmän som i högre utsträckning leder och styr verksamheten kännetecknas av att det finns täta dialoger och samverkan mellan olika funktioner i organisationen. Dialogen och samverkan omfattar såväl utbildning i egen regi som utbildning som bedrivs på entreprenad. Det är tydligt hos dessa huvudmän att det finns ett intresse i frågan om studieavbrott från såväl skolchef som styrande politiker. Detta märks genom den ovan nämnda dialogen och genom att de styrande i kommunen och skolchefen efterfrågar uppgifter om studieavbrott. Vidare finns en förståelse av uppdraget som huvudman för alla elever inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå. Arbetet omfattar all utbildning, inte enbart den i egen regi. Huvudmannen har formulerat mål som antingen direkt eller indirekt tar fasta på att antingen minska avbrott eller att öka genomströmningen.

Ovanligt med tydliga målsättningar i arbetet med att minska avbrott

Granskningen visar att det är relativt ovanligt att huvudmän har specifika målsättningar kring att motverka studieavbrott. Det finns ett fåtal exempel på huvudmän som aktivt har formulerat som målsättning att minska avbrotten. Men det vanligaste är att huvudmän har en bredare målsättning kring komvux på grundläggande och gymnasial nivå, exempelvis att elevernas måluppfyllelse ska öka.

Det vi återkommande kan se hos huvudmän som håller högre kvalitet inom det här området är att de utöver målsättningen ser till att det finns en planering som följs

upp och en tydlig ansvarsfördelning för hur arbetet ska utföras. Ett exempel kommer från en kommun där de relativt nyligen upptäckt att de behöver stärka arbetet kring att motverka studieavbrott. Huvudmannen formulerade då mål kring att minska avbrott, samtidigt som huvudmannen gav i uppdrag till rektor att utveckla handlingsplaner och rutiner för hur arbetet skulle bedrivas. En framgångsfaktor som framhålls i detta arbete var att personalen från verksamheten var delaktiga i framtagandet av handlingsplan och rutiner. Genom lärarnas delaktighet skapades en tydlig samsyn och förståelse av vad som behövde göras och vikten av arbetet.

Avbrott i utbildning på entreprenad inkluderas inte alltid i kommunernas kvalitetsarbete

En iakttagelse i granskningen är att det finns huvudmän som undersöker studieavbrott i utbildning som bedrivs i egen regi och utbildning som bedrivs på entreprenad i olika utsträckning. Ett beskrivande exempel är ett fall där rektorn genomför uppföljning och analys av studieavbrotten i den egna regin. Inom huvudmannens organisation sker också dialog om studieavbrotten mellan den politiska nivån och förvaltningsnivån i kommunen. Däremot omfattar uppföljningen och analysen enbart utbildningen i egen regi. I Skolinspektionens intervjuer framgår att representanter för huvudmannen själva inte har tänkt på att även utbildning på entreprenad, och i detta fall studieavbrott från utbildning på entreprenad, borde ingå i kvalitetsarbetet på samma sätt som utbildning i egen regi.

Hos femton av huvudmännen i granskningen har Skolinspektionen gjort en fördjupning mot utbildning som bedrivs på entreprenad. Några tydliga mönster när det gäller kvalitet kopplat till driftsform har inte kunnat urskiljas i granskningens sammantagna resultat. Bland de huvudmän vi har bedömt bedriva ett arbete av kvalitet i hög utsträckning, har fördjupningen i fyra av sju fall gjorts mot utbildning på entreprenad, det vill säga något över hälften. Av de huvudmän som vi har bedömt bedriva ett arbete som i låg utsträckning uppfyller kvalitetskriterierna har en fördjupning mot utbildning på entreprenad gjorts i fem av åtta fall, det vill säga även där något över hälften. Det resultatet visar att det finns skillnader mellan huvudmännen i hur de ansvarar för den utbildning som bedrivs i egen regi och för den som bedrivs på entreprenad. Vi har i granskningen inte särskilt granskat huvudmannens avtal med externa utbildningsanordnare, men avtalen har ingått som bakgrundsuppgift i dokumentstudier. Av detta kan vi se att huvudmännen poängterar olika saker i avtalen med utbildningsanordnare. Vi kan inte dra någon slutsats om avtalens utformning och eventuell koppling till kvaliteten på arbetet med att främja fullföljandet av studier.

Huvudmän organiserar och fördelar ansvar mellan huvudman och rektor på olika sätt

Granskningen visar att huvudmän organiserar och fördelar ansvar mellan huvudman och rektor på olika sätt. Exempelvis kan uppdrag och ansvarsområden se mycket olika ut för olika rektorer och andra chefer inom komvux. En rektor kan ha i uppdrag att representera huvudmannen eller ha sitt uppdrag på delegation av huvudmannen, bland annat gentemot externa utbildningsanordnare. Vid delegation

är det dock uppgifter som delegeras, inte det övergripande ansvaret för utbildningen.³⁶ Samma person kan också vara både rektor och ha uppdraget som skolchef för vuxenutbildningen. I vissa fall är alltså gränsdragningen mellan huvudmannens och rektorns arbete svår att avgöra.

Genom granskningen ser vi att det finns skillnader i hur aktiva huvudmännen är i styrningen, även då mycket är delegerat till rektor. Det visar sig exempelvis genom hur aktiv huvudmannen är i uppföljning och diskussioner om arbetet med studieavbrott och vilken information huvudmannen efterfrågar. Vi har exempelvis mött kommuner där huvudmannen har en regelbunden dialog med rektorn, där information om studieavbrott och hur det motverkas efterfrågas. I dessa kommuner är ansvarsfördelningen tydlig och alla vet sina roller. Även om rektorn är den som gör mycket av arbetet styr huvudmannen genom att ta reda på vilka prioriteringar och förutsättningar som behövs för att rektorn ska kunna leda verksamheten på ett bra sätt. God dialog kring hur verksamheten fungerar och varför är här en gemensam nämnare.

Samtidigt finns exempel från huvudmän som mer eller mindre överlämnat styrningen åt rektorn. Detta visar sig exempelvis genom att den uppföljning och det arbete som görs enbart förekommer på rektorsnivå, samtidigt som huvudmannen inte efterfrågar information om hur studieavbrotten ser ut i verksamheten utan alltså hänvisar detta till rektorn.

Arbetet med att förebygga avbrott och personalens förutsättningar

Skolinspektionen har inom det här temat granskat arbetets genomförande och förutsättningar för att motverka avbrott. Det handlar om de arbetsätt som finns när det gäller att förebygga avbrott. För att uppnå hög kvalitet behöver det finnas väl fungerande arbetsätt och rutiner som inkluderar att representanter från huvudmannen, rektorn, eller utsedd personal, tidigt identifierar och kontaktar elever som riskerar att avbryta sina studier. Här har Skolinspektionen också tittat på i vilken utsträckning personalen ges goda förutsättningar och möjligheter till samarbete och samverkan mellan olika personalkategorier för att kunna göra ett gott arbete med att förebygga avbrott.

Det finns hos de flesta granskade huvudmän tydliga arbetsätt och rutiner för att identifiera elever som riskerar att avbryta sina studier. Ofta är detta något som sker genom att lärarna eller annan personal, som administratörer eller studie- och yrkesvägledare, i verksamheten uppmärksammar vilka elever som exempelvis inte fullt ut deltar i kursen. Däremot är det tydligt att huvudmännen agerar mer eller mindre aktivt i det här arbetet. Vi ser också att det uppsökande arbetet med att kontakta elever som riskerar att avbryta eller som har avbrutit en eller flera kurser kan förbättras. I ett fall där huvudmannen visat sig aktiv har huvudmannen bedrivit ett utvecklingsarbete där lärare och studie- och yrkesvägledare blivit involverade i att ta fram handlingsplaner och rutiner för att tidigt uppmärksamma och kontakta elever som är inaktiva eller på annat sätt visat att det finns risk för avbrott.

³⁶ 2 kap. 2, 3 och 8 §§ skollagen.

Vi har fått flera exempel på hur personalen ges goda förutsättningar att bedriva ett förebyggande arbete, men runt en tredjedel av huvudmännen och rektorerna i granskningen har fått återkopplingen att de behöver förbättra detta arbete. Vi ser att när huvudmannen är mindre aktiv i arbetet med att sätta ramar för arbetets genomförande blir det mer eller mindre tydligt för personalen vilka arbetsgångar och vilken ansvarsfördelning som finns i arbetet. Detta påverkar kvaliteten på arbetets genomförande och personalens förutsättningar att motverka studieavbrott.

Ofta finns tydliga arbetssätt och rutiner, men alla huvudmän är inte aktiva i arbetet

Granskningen visar att det i stort sett i samtliga verksamheter som har ingått i granskningen finns någon form av rutiner och arbetssätt för att identifiera och kontakta elever som riskerar att avbryta sina studier. Ett vanligt tillvägagångssätt som lärare, studie- och yrkesvägledare och rektorer beskriver i intervjuer är att det i första hand är läraren som tar kontakt med en elev som är inaktiv. En inaktiv elev kan vara den som inte lämnar in uppgifter i tid eller på andra sätt inte deltar i undervisningen. Kontakten kan ske på olika sätt: sms, digitalt möte eller telefonkontakt. När en elev inte varit aktiv under kursen i tre veckor registreras det som ett avbrott. Samtidigt ser vi tydliga kvalitetsskillnader i arbetet.

I de flesta verksamheter sker kontakten med eleverna mer aktivt genom att lärare kontaktar dem och dessutom samverkar och kopplar in studie- och yrkesvägledaren i arbetet med att försöka nå eleven för att se vilka förändringar som kan göras i elevens studieplan, eller vilka anpassningar lärarna kan göra i undervisningen. Samtidigt ser vi exempel där arbetssätten kan sägas vara mer passiva. Det som kännetecknar de arbetssätten är att den enda kontakten som sker med elever som är inaktiva är ett automatiserat sms som består av information om att elevens studier kommer att avbrytas om hen inte blir mer aktiv. Efter tre veckor registreras sedan ett avbrott. Studie- och yrkesvägledaren eller motsvarande funktion är samtidigt inte involverad i arbetet och har inget uppdrag att samverka med lärare i arbetet med att kontakta elever som riskerar avbrott.

Granskningen visar vidare att huvudmännen i olika utsträckning tar en aktiv roll i arbetet med att kontakta elever som riskerar att avbryta kurser. När det gäller utbildning på entreprenad blir det särskilt tydligt. Flera huvudmän bedriver utbildning genom samma externa utbildningsanordnare och rutinerna från utbildningsanordnaren är desamma. Genom utbildningsanordnarens system skickas automatiska meddelanden till eleverna vid försenade uppgifter eller inaktivitet och huvudmännen får regelbundet information om elevernas aktivitet. Det som skiljer sig åt är hur huvudmännen använder informationen. För en del huvudmän är de automatiska utskicken de enda kontaktförsök som görs med eleven. Andra huvudmän har anställda, ofta en administratör, som kontaktar eleverna och tar reda på om det finns något kommunen kan göra för att stödja elevens fortsatta utbildning.

Alla huvudmän ger inte personalen goda förutsättningar att arbeta förebyggande

Granskningen visar att det finns huvudmän som behöver ta större ansvar för att ge personalen goda förutsättningar att arbeta förebyggande i arbetet med att få eleverna att fullfölja sina studier. Samtidigt som många huvudmän och rektorer lägger stor vikt vid det förebyggande arbetet ser vi alltså att detta är ett område som på

flera håll kan bli bättre för att höja kvaliteten på arbetet med att motverka studieavbrott. Vi ser framförallt att det inte alltid är tydligt för personalen vilka rutiner och arbetsgångar som finns och vad deras roll och ansvar i arbetet omfattar. Detta får konsekvenser för möjligheterna att arbeta förebyggande för att motverka studieavbrott.

Studie- och yrkesvägledningens roll i arbetet med att förebygga studieavbrott är inte alltid tydlig

I Skolinspektionens intervjuer har studie- och yrkesvägledningens roll och att elever gör rätt studieval ofta lyfts fram som väsentligt för att förebygga avbrott. I granskningen ser vi att det är mer eller mindre tydligt för studie- och yrkesvägledare vilken roll och vilket uppdrag de har i arbetet med att förebygga avbrott.

I granskningen ges flera exempel där studie- och yrkesvägledningen har en tydlig roll och ett tydligt uppdrag i arbetet med att motverka studieavbrott. I flera kommuner innebär arbetsätten att samtliga elever kartläggs och ges vägledning inför ansökningsprocessen till utbildningen. I ett exempel beskriver de intervjuade att elever som väljer en yrkesinriktning får vägledning innan valet av utbildning görs, detta för att eleven ska få en tydlig bild av vad studier vid olika yrkesinriktningar innebär och för att se till att det är rätt utbildning eleven väljer. I intervju med personal från kommunens vägledningsorganisation framgår att det är ett framgångsrikt arbetsätt och att de har få avbrott från yrkesutbildningen på komvux. Ett annat exempel som ges i granskningen är en huvudman som ordnat så att studie- och yrkesvägledarna följer upp alla ansökningar som görs till huvudmannens komvux på grundläggande och gymnasial nivå. När en ansökan kommit in bokar en studie- och yrkesvägledare in ett möte med eleven och genomför ett vägledningssamtal. I samtalet kan det ibland framkomma att eleven inte sökt rätt kurs utan borde läsa en annan. Innan eleven påbörjar studierna görs korrigeringar i valet. Utöver detta genomförs studieplaneringstester i engelska, matematik och svenska, för att se på vilken nivå elevernas förkunskaper ligger. Efter detta upprättas en studieplan som senare följs upp av såväl lärare som studie- och yrkesvägledare. Fler exempel ges i granskningen på olika typer av kartläggning av elevens tidigare studieerfarenheter och behov av anpassningar eller stöd för att tillgodogöra sig utbildningen.

Det finns också exempel där arbetsgångarna och ansvaret för att motverka avbrott är mindre tydliga och där studie- och yrkesvägledare i vissa fall begränsas i möjligheterna att arbeta förebyggande. Detta kan visa sig genom att vägledningen vid ansökningsförfarandet fokuserar på de elever som önskar vägledning, och de som förväntas vara i större behov. I intervjuer har Skolinspektionen fått beskrivningar av att det är otydligt för studie- och yrkesvägledaren vilket ansvar hen har vad gäller att arbeta för att motverka studieavbrott. Vi har också fått exempel på att det saknas rutiner för att följa upp studieavbrott. Vidare kan samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledare vara personbundna och skilja sig åt beroende på vilken del av utbildningen det handlar om. I några fall är det upp till personalen själva att samverka och genomföra ett arbete som kan motverka studieavbrott. Detta visar på en otydlig styrning och ledning av arbetet.

Elever får olika möjligheter till stöd att klara sin utbildning

Granskningen visar vidare att elever får olika möjligheter till stöd att klara sin utbildning. Det finns inget lagkrav på elevhälsa för vuxenutbildningen,³⁷ men många huvudmän ser ändå ett behov av att erbjuda god tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens, och andra kompetenser inom elevhälsa som lärare och studie- och yrkesvägledare kan samverka med. Vad som också visat sig i granskningen är att det kan vara otydligt för lärare vilken tillgång till stödpersonal som faktiskt finns.

I två av kommunerna som ingår i granskningen finns goda exempel på hur huvudmannen stärkt personalens förutsättningar att bedriva ett förebyggande arbete genom att möjliggöra tydlig och god samverkan mellan lärare och olika stödfunktioner. I båda dessa fall bedriver huvudmannen all, eller nästan all, utbildning på entreprenad, men har valt att anställa egna legitimerade lärare och egen stödpersonal för att stötta eleverna och möjliggöra att fler klarar sin utbildning. I praktiken fungerar det i en av kommunerna så att varje elev blir tilldelad en lärare som handledare innan studierna ska börja. Handledaren kan sedan ge stöd till eleverna av olika karaktär, exempelvis möta eleven för personlig handledning i olika moment i kurserna eller hjälpa till i vägledningen av eleverna. Eleverna kan också få hjälp av exempelvis en specialpedagog. Lärarna som är anställda som handledare har också god samverkan med lärarna som är anställda av den externa utbildningsanordnaren, och också med huvudmannens vägledningsorganisation. Detta utgör bra exempel på ett förebyggande arbete där eleverna kan ges både god vägledning och bra stöd att klara sin utbildning. Här visar också huvudmannen att de är aktiva i sin ledning och styrning och att rutinerna och arbetssätten omfattar all utbildning, även den på entreprenad, och ger personalen goda förutsättningar att arbeta förebyggande mot studieavbrott.

Sådant här stöd ges inte till alla elever. Det har framkommit i granskningen att alla huvudmän inte har ordnat med lika god tillgång till stödfunktioner som lärare kan samverka med. Det har också framkommit att även om tillgången till specialistkompetens finns förekommer otydigheter för personalen om deras möjligheter till samverkan med dessa kompetenser. I intervju med Skolinspektionen har det exempelvis framkommit att lärare inte vetat om att de kan kontakta elevhälsfunktioner som finns i huvudmannens organisation och vars uppdrag även omfattar komvux.

Vad säger eleverna?

I granskningen har Skolinspektionen även intervjuat elever som har avbrutit en eller flera kurser och elever som fortfarande studerar i huvudmannens komvux. Syftet med intervjuerna har varit att fånga elevernas upplevelser av huvudmannens och rektorns arbete med att främja fullföljandet av studier. Intervjuerna har inte använts som underlag vid Skolinspektionens bedömningar av kvaliteten av arbetet hos respektive huvudman. Vi har inte heller tagit ställning till huvudmännens och rektorernas hantering av de fall som eleverna berättat om. I avsnittet presenteras en sammanfattning av vad som framkommit i intervjuerna.

Skolinspektionen har genomfört 53 intervjuer med elever. Några generella slutsatser kan inte dras av dessa intervjuer men de ger en kompletterande bild till de övriga delarna av granskningen. Samtliga intervjuade har deltagit i utbildning inom

³⁷ 2 kap. 25 och 26 §§ skollagen.

komvux på grundläggande eller gymnasial nivå hos någon av de huvudmän som ingår i granskningen. I urvalet återfinns både elever som har avbrutit en eller flera kurser och elever som inte har avbrutit några kurser. Anledningen till två olika urvalsgrupper har varit att dels få kunskap om vad som kan leda till avbrott, dels att ta reda på hur elever upplever huvudmannens och rektorns arbete med att motverka avbrott. Deltagandet har varit frivilligt och intervjuerna har skett över telefon.

Elever avbryter kurser både av personliga skäl och på grund av utbildningens upplägg

Skolinspektionen har intervjuat elever som avbrutit sina studier av flera olika anledningar. Många av de intervjuade nämner personliga skäl till att avbryta en kurs eller hel utbildning. Det kan handla om sjukdom, nytt arbete, familjesituation eller andra studier. Knappt hälften av de intervjuade eleverna som har avbrutit en eller flera kurser anger att de är nöjda med sitt val att avbyta studierna. Flera av dessa personer säger också att de inte hade fortsatt sina studier, även om de fått stöd eller förändrad studietakt, vilket vissa har fått erbjudande om. Bland de intervjuade eleverna finns också de som har avslutat sina studier på grund av att de blivit arbetslösa eller inte kunnat genomföra den del av utbildningen som genomförs som arbetsplatsförlagt lärande (APL) på grund av pandemin.

Färre än hälften av de intervjuade berättar att de har avbrutit studierna på grund av för låg kvalitet på undervisningen eller att stödet varit otillräckligt. Dessa personer säger att de hade behövt och velat ha mer stöd än vad de fått och att detta eventuellt hade gjort att de fortsatt att studera. En del av de intervjuade nämner att omfattningen av det stöd som lärare erbjuder elever är helt lärarberoende. Stress och för högt studietempo är ytterligare skäl för avbrott som anges i intervjuerna. Flera nämner också att de valt fel utbildning, att de läser för många kurser samtidigt eller inte lyckas kombinera studierna med arbete. Missnöjdhet med undervisning och APL är ytterligare faktorer som påverkat elevers avbrott.

Distansundervisning har varit ett problem för några av de intervjuade, som säger att de hade behövt mer närundervisning. Det handlar om icke-schemalagda studier med fokus på självstudier. Få elever nämner att någon från kommunen eller verksamheten på något sätt har försökt hjälpa dem att fortsätta studera när de väl bestämt sig och avbrutit. De få som har nämnt att de fått hjälp och har fortsatt lyfter fram lärarnas engagemang som viktigt för deras beslut. Några av eleverna har fått samtal från lärare och skola med förslag på stöd och flexibla lösningar. En elev berättar om hur hen har återupptagit utbildningen till stor del på grund av att lärare och studie- och yrkesvägledare stöttat och motiverat eleven under avbrottet, samt gett bra stöd av olika slag.

Det som får en elev att avbryta kan få en annan elev att stanna i utbildning

Av intervjuerna med elever som kvarstår i studier framkommer att samma faktorer som får vissa elever att avbryta sina studier, av andra istället anges som goda förutsättningar att fortsätta studierna. Exempelvis nämns sådant som möjligheter till självstudier och distansstudier som anledningar till att utbildningen går att slutföra. Gemensamt för eleverna som kvarstår i utbildning är att det verkar finnas en stark

motivation och drivkraft hos dessa elever att genomföra utbildningen. De intervjuade nämner att motivationen finns på grund av att de vet vad de vill ha för yrke och den positiva upplevelsen av att ha möjligheten att studera som vuxen.

Även denna intervjugrupp nämner många faktorer som rör utbildningens genomförande som avgörande för att de stannar i studier. De intervjuade nämner lärares tillgänglighet, möjlighet till flexibilitet, regelbunden kontakt med studie- och yrkesvägledare som ger stöd och vägledning, hjälp och stöd av studiecentrum samt stöd för läs- och skrivsvårigheter.

Lärares betydelse för att fortsätta eller avbryta studier betonas

Ett tydligt mönster i elevintervjuerna är att lärarnas betydelse för att förhindra avbrott betonas. Lärares kunskaper, förmåga att lära ut och engagera och lärares förmåga att lyssna och se varje elev lyfts fram som särskilt betydelsefulla. Lärares bristande engagemang, dåliga relationer eller låg kvalitet på undervisningen kan också påverka elevernas val att avbryta studierna. Sammanfattningsvis visar intervjuerna tydligt att läraren många gånger är avgörande för om en elev fortsätter sina studier eller avbryter dem. Ett annat mönster som framträder i elevintervjuerna är att eleverna sällan hör av någon från kommunen efter att de har bestämt sig för att avbryta sina studier.

Avslutande diskussion

Komvux växer som skolform och spelar en viktig roll för vuxnas fortsatta lärande, samhällets kompetensförsörjning och integration. Tidigare granskningar och studier pekar på att huvudmännens styrning och ledning av komvux behöver stärkas och att skolformen för ofta får stå åt sidan för andra prioriterade områden i kommunerna.³⁸ I den här granskningen har Skolinspektionen undersökt i vilken utsträckning huvudmän och rektorer arbetar långsiktigt för att främja att elever fullföljer sin utbildning i komvux på grundläggande och gymnasial nivå. Runt en femtedel av alla vuxna som påbörjar en eller flera kurser i komvux på grundläggande och gymnasial nivå avbryter sina studier. En avbruten utbildning kan många gånger motverka målet om en vuxenutbildning som ger möjlighet till individens fortsatta utbildning och lärande, men också att arbetskraft med rätt kompetens saknas. Arbetet med att motverka studieavbrott är därför en viktig del i huvudmäns och rektors kvalitetsarbete.

Den problembild som Skolinspektionen utgått ifrån i den här granskningen, och som beskrivs inledningsvis i denna rapport, bekräftas av de sammantagna iakttagelserna i denna granskning. Granskningen visar tydligt att huvudmän och rektorer många gånger har vag kunskap, eller ingen alls, om vad studieavbrotten beror på. Uppföljning av avbrottsorsaker görs, men den innehåller alltför ofta för lite information för att det ska gå att genomföra en relevant analys och i sin tur en bedömning av hur utbildningen ska utvecklas för att komma till rätta med avbrotten.

Huvudmän och rektorer behöver öka sin kunskap om varför studieavbrott sker för att bättre kunna möta identifierade behov

Både huvudmän och rektorer behöver stärka sin förståelse av varför studieavbrott sker. Risken med att undersöka studieavbrotten för lite är att de insatser och satsningar som görs inte kommer åt den verkliga problematiken. I den här granskningen har vi sett flera exempel på insatser som kan fungera för att främja fullföljande av studier. Alltför ofta är detta insatser som planeras och genomförs utan att egentligen identifiera vad som behöver utvecklas och förbättras. Insatserna möter på så vis inte identifierade behov. Det blir också svårt för huvudmän och rektorer att följa upp insatsernas effekt och hur de fungerar för att motverka avbrott. Skolinspektionen menar att det är bra att insatser görs och att generellt gott förebyggande arbete behövs för att fler elever ska fullfölja sina studier. Men det finns potential till mer ändamålsenliga insatser om studieavbrotten också undersöks systematiskt och att en analys av vad som behöver utvecklas i utbildningen ligger till grund för specifika insatser.

³⁸ Se bland annat SOU 2018:71, SOU 2020:66, Skolinspektionen (2019b), Skolinspektionen (2020b), Skolverket (2020c).

Uppföljningen behöver ge en bred bild av avbrotten för att en fördjupad analys ska kunna genomföras

När avbrottsorsaker följs upp definieras dessa i ett fåtal kategorier och det är svårt för många huvudmän och rektorer att läsa ut någon egentlig information om vad elevernas avbrott faktiskt beror på. I en enkätundersökning, som genomfördes i samband med statens offentliga utredning om stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk, även kallad KLIVA-utredningen³⁹, framkom att de allra flesta huvudmännen angav avbrott som en faktor de följer upp kontinuerligt.⁴⁰ Även i den här granskningen får vi veta att det är många som samlar in information om studieavbrott. Men det blir samtidigt tydligt att uppföljningen ger för lite information, vilket försvårar arbetet med att genomföra en fördjupad analys. När den vanligaste kategoriseringen blir "orsak okänd" eller liknande kategorisering blir det svårt att genomföra en fördjupad analys om vad avbrotten beror på. Huvudmän och rektorer behöver i större utsträckning fundera på vilken information och vilka underlag som behövs för att få en god bild av varför elever inte fullföljer sina studier.

Alla avbrott behöver ingå i en analys av orsaker till studieavbrott

Granskningen ger också exempel på hur huvudmän och rektorer kategoriserar avbrott som antingen "positiva" eller "negativa". Det kan vara olika för olika rektorer och huvudmän vad som utgör ett positivt eller ett negativt avbrott. En del registrerar avbrottet som positivt så fort det är ett medvetet val av eleven själv. Det som är intressant är att många inte undersöker dessa avbrott vidare, och inte använder information kring alla typer av avbrott för att utveckla utbildningen. Om huvudmän och rektorer avfärdar vissa typer av avbrott som något de själva inte kan påverka, riskerar det att förändra helhetsbilden av vilka utvecklingsbehov som finns för att främja fullföljandet av studier för alla elever.

Skolinspektionen ser att det finns potential i att ta reda på mer om alla typer av avbrott. Även i de fall en elev får ett arbete kan det vara relevant att eleven fortsätter studier i någon form. Ett par rektorer och huvudmän i granskningen vittnar också om att elever som avbryter utbildning, ofta återkommer till komvux efter ett tag. Detta då de arbeten de får ofta är tillfälliga. Av vad som framgår av de elevintervjuer Skolinspektionen genomfört i den här granskningen kan även ett medvetet val att avbryta studier bero på sådant som huvudmannen kan åtgärda för att förhindra avbrott, exempelvis utbildningens flexibilitet och genomförande.

³⁹ SOU 2020:66.

⁴⁰ En något högre andel har angett att de följer upp betygsresultat (87 %), men därefter kommer avbrott (81 %).

Huvudmän och rektorer behöver analysera på flera nivåer för att få en helhetsbild över orsaker till studieavbrott

Något som också uppkommit i granskningen är att det är vanligt att uppföljning av avbrott många gånger görs på individnivå men att vare sig rektorn eller huvudmännen undersöker studieavbrotten på en aggregerad nivå. Ett för stort fokus på individnivå riskerar att dölja mönster och strukturella faktorer som påverkar elevernas fullföljande av studier. Analyser på olika nivåer ger en större helhetsbild över vilka delar av utbildningen som behöver utvecklas för att förhindra framtida avbrott. Enbart uppföljning på individnivå riskerar att göra att förklaringarna till avbrotten också fastnar på individnivå.

Flera av kommunerna som ingår i den här granskningen är små kommuner med få elever i den kommunala vuxenutbildningen. Det är rimligt att mindre huvudmän och rektorer har svårare att genomföra analyser på en aggregerad nivå just på grund av det fåtal individer det rör sig om, särskilt om mönster ska kunna synliggöras på gruppnivå. Skolinspektionen menar dock att även den mindre kommunen behöver titta på studieavbrotten på en mer övergripande nivå, inte minst för att kunna se mönster över tid. Sådant som skillnader i avbrott mellan män och kvinnor eller mellan olika studieformer och kurser skulle kunna ingå i en sådan analys. Här skulle det också kunna vara intressant för den mindre kommunen att samarbeta med andra kommuner eller regionalt.

Huvudmän och rektorer behöver använda sig av fler bakgrundsuppgifter, så som elevers kön, för att få en god bild av studieavbrotten

Ett annat exempel på att förståelsen av studieavbrotten inte är tillräcklig är att de allra flesta huvudmän och rektorer inte använder sig av information om vilken bakgrund eleverna som avbryter har. Det finns exempelvis skillnader mellan kvinnor och män i deltagande, val av kurser och avbrott.⁴¹ Även hos många av de huvudmän och rektorer som i övrigt har en god uppföljning av studieavbrott och i flera fall också utfört en djupare analys, utelämnas ändå ofta könsskillnader i analysen. Det innebär att närapå alla som ingår i den här granskningen saknar viktig information som kan bidra till en bättre helhetsförståelse för vad som påverkar att elever avbryter studier.

Olika insatser kan behöva göras för olika elevgrupper. Det blir därför viktigt att huvudmän och rektorer tar reda på ifall det finns skillnader i fullföljandet av studier mellan olika elevgrupper för att kunna ta nästa steg och planera för insatser i organisationen som bemöter elevernas olika behov.

⁴¹ Enligt Skolverket finns det en skillnad i andel avbrott och slutförande mellan könen. 73 procent av kvinnorna avslutade kursen med godkänt betyg, 9 procent utan godkänt betyg och 18 procent avbröt kursen. Av männen var det 67 procent som avslutade kursen med godkänt betyg, 11 procent som inte fick godkänt betyg och 22 procent som avbröt. Dessa uppgifter gäller komvux på gymnasial nivå (Skolverket 2021a, s. 24).

Huvudmän behöver ta ett tydligare ansvar för att främja fullföljande av studier

Komvux är en skolform som på flera sätt skiljer sig från övriga skolformer. Styrning och ledning av komvux kompliceras dels av höga förväntningar från flera samhällsområden, men också av hur utbildningen organiseras för att leva upp till exempelvis kraven om flexibilitet och individanpassning. Det faktum att huvudmän bedriver utbildning genom externa anordnare och samverkar med andra huvudmän, bland annat kring regionalt yrkesinriktad vuxenutbildning, i högre grad än inom andra skolformer, ställer än högre krav på tydlighet i roller och ansvar.

Ansvarsfördelning och uppdrag i arbetet med att förebygga avbrott behöver vara tydligt i hela organisationen

Huvudmännen i granskningen är i olika utsträckning aktiva i arbetet med att förebygga avbrott. Samtidigt som betydelsen av det förebyggande arbetet lyfts fram som det allra viktigaste för att motverka avbrott, så ser vi på många håll att det saknas tydlighet i vilka arbetssätt som ska råda, vilka roller och vilket ansvar olika personer i organisationen har i arbetet med att förebygga avbrott. När det uppstår otydligheter finns det risk att det förebyggande arbetet blir personberoende och kvaliteten kan komma att avgöras av ett gott arbete som utförs av enskilda personer inom huvudmannens organisation.

Många huvudmän och rektorer har lyft fram vikten av att eleverna gör rätt val till utbildning från början och framhäver därför studie- och yrkesvägledningen som en nyckelfunktion för att förebygga studieavbrott. I elevintervjuerna ser vi också hur framträdande lärarens betydelse är för elevernas utbildning. Tidigare studier pekar dessutom på att andelen elever med stödbehov ökar inom komvux.⁴² Det finns en tydlig kvalitetskillnad i huvudmännens arbete i de här delarna. Exempel på hur lärare har god tillgång och goda möjligheter till samverkan med stödfunktioner står mot exempel där lärarnas möjligheter till samverkan mellan personalkategorier begränsas antingen av att tillgången till stödfunktioner är låg, eller att det är otydligt vilken tillgång som finns. Det samma ser vi vad gäller studie- och yrkesvägledningen. Det är inte alltid tydligt för studie- och yrkesvägledarna vilken roll och vilket uppdrag de har, eller hur arbetsgångarna för att förebygga avbrott ser ut.

Vuxenutbildningen kan organiseras på många olika sätt och ett arbete av hög kvalitet för att förebygga avbrott kan också se olika ut. Oavsett hur huvudmannen har valt att organisera olika delar av utbildningen är tydlighet i ansvarsfördelning, arbetssätt och förutsättningar för såväl arbetets genomförande som för samverkan mellan olika personalkategorier viktiga faktorer för ett arbete av hög kvalitet.

⁴² Se exempelvis Skolverket (2021b) och SOU 2020:66.

Huvudmän behöver ta sitt övergripande ansvar för utbildningens kvalitet

Det finns tydligt stöd för hur viktigt det är med tydlighet i roller och ansvarsfördelning för att en skolutveckling ska bli framgångsrik. En otydlighet i ansvarsfördelningen gör bland annat att det finns risk för att ansvar skjuts nedåt i styrkedjan, vilket medför att exempelvis lärare eller rektorer lämnas ensamma med för lite stöd i frågor som huvudmannen borde ansvara för.⁴³ Vi ser sådana exempel i den här granskningen när vi undersöker hur huvudmän och rektorer främjar fullföljandet av studier på komvux.

Ett exempel är det som framgår i iakttagelsedelen i denna rapport om att vi sett huvudmän som inte följer upp studieavbrotten på samma sätt och med samma kvalitet för den utbildning som de driver i egen regi och den utbildning som bedrivs på entreprenad. Ansvarsfördelningen har i dessa fall inte varit tydlig i huvudmannens organisation. Liknande iakttagelser syns i KLIVA-utredningen där en tredjedel av huvudmännen svarade i en enkätundersökning att det var skillnad i uppföljningen av den utbildning som bedrivs i den egna regionen och den på entreprenad.⁴⁴ Konkret innebär detta att det för elever i samma kommun kan skilja stort vilken kvalitet utbildningen håller i fråga om att främja fullföljande av studierna.

Ett annat exempel från granskningen som visar otydlighet i roller och ansvar är att en del huvudmän hänvisar till att det är rektorn som är ansvarig för vuxenutbildningen och för uppföljningen av studieavbrott. För en tydlig styrnings- och ledningsstruktur är det viktigt att huvudmannen tydliggör och förstår vilket ansvar som ligger på vilken nivå. Ansvarsfördelningen kan se olika ut och rektorn kan ha ett brett uppdrag, men det är fortsatt huvudmannen som har det övergripande ansvaret över vuxenutbildningens kvalitet. Vi har i den här granskningen sett att det finns huvudmän som har delegerat mycket ansvar till rektor men ändå tar sitt ansvar över utbildningens kvalitet. Om huvudmannen efterfrågar och analyserar information om studieavbrotten kan denna användas som underlag för nödvändiga beslut som ger förutsättningar för att motverka studieavbrott.

⁴³ Se bland annat Skolverket (2020c), Skolinspektionen (2020a), Skolinspektionen (2020b).

⁴⁴ SOU 2020:66.

Referenser

- Göteborgs stad (2016). *Avbrott inom vuxenutbildningen – Vilka avbryter och varför?* Arbetsmarknad och utbildning.
- Förordning (2011:1108) om vuxenutbildningen.
- Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen, reviderad 2017.
- Skolforskningsinstitutet (2019). *Individanpassad vuxenutbildning – med fokus på digitala verktyg*. Systematisk översikt 2019:03.
- Skolinspektionen (2015). *Distansundervisning vid kommunal vuxenutbildning*. Rapport 2015:02.
- Skolinspektionen (2019a). *Yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad – huvudmännens uppföljning av kvalitet*. Dnr. 2018-6993.
- Skolinspektionen (2019b). *Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå – Granskning av huvudmäns och rektorers arbete för flexibilitet och individanpassning*. Dnr. 2017:10217.
- Skolinspektionen (2020a). *Hur säkras lärarresurser till skolor med utmaningar? Fokus på kommunala huvudmän*. Dnr. 2019:4159
- Skolinspektionen (2020b). *Årsrapport 2019. Skillnader i skolors arbets sätt och huvudmäns ansvarstagande*. Dnr. 2020:2478.
- Skolverket (2017). *Redovisning av uppdrag och uppföljning av sysselsättning efter avslutade studier inom kommunal vuxenutbildning*. Dnr: 2017:01587.
- Skolverket (2020a). *Distansundervisning i den kommunala vuxenutbildningen 2019*. PM. Dnr 2020:906.
- Skolverket (2020b). *Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2019*. Dnr 2020:906.
- Skolverket (2020c). *Skolverkets lägesbedömning 2020*. Rapport 2020:1.
- Skolverket (2021a). *Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2020*. Dnr 2021:1279.
- Skolverket (2021b). *Övergången mellan gymnasieskolan och komvux. Orsaker till att det är så få ungdomar utan gymnasieexamen som övergår till komvux för att komplettera sina studier i syfte att erhålla en gymnasieexamen*. Rapport 2021:2.
- Skollagen (2010:800).
- SOU 2013:20. *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*.
- SOU 2018:71. *En andra och en annan chans – ett komvux i tiden*.
- SOU 2020:66. *Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk*.

Bilagor

Bilaga 1. Metod och genomförande

Den här granskningen har genomförts med kvalitativ metod och omfattar 30 huvudmän med ansvar för kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå. Nedan följer en beskrivning av metod och genomförande av granskningen.

Urval

Urvalet av huvudmän som har granskats har skett i två steg.

I ett första steg valdes 30 huvudmän (kommuner) ut. I syfte att få en spridning av kommuntyp valdes kommuner från de tre huvudgrupperna, utifrån Sveriges kommuner och regioners kommungruppsindelning⁴⁵: storstäder och storstadsnära kommuner, större städer och kommuner nära större stad samt mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

I urvalet ingår inte kommuner som under våren 2021 omfattats av Skolverkets uppdrag att följa upp utbildning inom kommunal vuxenutbildning under pandemin. Kommuner med färre än cirka 50 elever har Skolinspektionen inte ansett aktuella att ingå i granskningen, varför de uteslöts.

På huvudmannanivå har granskningen omfattat all verksamhet inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå som huvudmannen ansvarar för.

I ett andra steg valdes en verksamhet ut för en fördjupning. Med utgångspunkt i de utvalda kommunala huvudmännen valdes en verksamhet inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande och/eller gymnasial nivå ut för en fördjupning. En utgångspunkt var att det skulle vara en jämn fördelning av driftsform, antingen utbildning i kommunens egen regi eller utbildning på entreprenad, för att återspegla situationen i riket. Enligt officiell statistik för år 2019 deltog hälften av kursdeltagarna inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå i utbildning i kommunens egen regi och hälften i utbildning på entreprenad.⁴⁶

I 15 kommuner har fördjupningen omfattat utbildning i egen regi och i femton kommuner utbildning på entreprenad. Vilken fördjupning som gjorts i respektive kommun framgår av bilaga 2. I de fall kommunen har bedrivit utbildning såväl i egen regi som på entreprenad har valet, med ett undantag, styrts av vilken driftsform som under våren 2021 omfattar flest elever. I kommuner där fördjupningen omfattat utbildning på entreprenad har även en enskild utbildningsanordnare valts ut. Om det funnits flera enskilda utbildningsanordnare har valet fallit på någon av de tre största anordnarna i förhållande till antalet elever från den aktuella kommunen.

⁴⁵ <https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>

⁴⁶ Skolverket (2020b), s. 13.

Fördelningen i det slutliga urvalet är 8 kommuner ur gruppen storstäder och storstadsnära kommuner, 13 kommuner ur gruppen större städer och kommuner nära större stad samt 9 kommuner ur gruppen mindre städer/tätorter och landsbygds-kommuner.

Genomförande

Insamlingen av empiri har skett genom dokumentstudier och intervjuer. Inför intervjuerna har företrädare för huvudmännen samt rektorer fått besvara ett antal frågor. Svaren och annan dokumentation från huvudmän och rektorer har dels utgjort ett empiriskt underlag för bedömningar, dels utgjort ett material för inspektörerna inför intervjuerna. Som förberedelse inför besöken har inspektörerna också sammanställt och analyserat officiell statistik avseende studieavbrott i den aktuella kommunen. Skolinspektionen är medveten om att statistiken kan ge en missvisande bild av studieavbrotten, bland annat då avbrotten kan registreras på olika sätt i kommunerna, samt att kommunernas olika elev- och kursdeltagarantal gör att jämförelser inte blir tillförlitliga. Avbrottsstatistiken har i huvudsak använts som bakgrundsinformation för de granskade huvudmännen.

Skolinspektionen har begärt in dokumentation kring uppföljning av studieavbrott som huvudmannen respektive rektorn genomfört avseende utbildning inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå samt annan dokumentation gällande studieavbrott, till exempel handlingsplaner, rutiner eller andra dokument. I de fall granskningen i en kommun varit inriktad mot utbildning på entreprenad har även det avtal som upprättats mellan huvudmannen och den i granskningen utvalda enskilda utbildningsanordnaren samt eventuella förfrågningsunderlag som legat till grund för avtalet begärts in. Vidare har Skolinspektionen efterfrågat dokumentation kring uppföljning av studieavbrott som huvudmannen genomfört hos utbildningsanordnaren.

På huvudmannanivå har en intervju med skolchefen samt i flera fall sakkunniga tjänstemän i kommunen genomförts. Vidare har en intervju genomförts med den rektor inom kommunens vuxenutbildning som ansvarar för utbildningen som fördjupningen i kommunen omfattar, det vill säga utbildning i egen regi eller utbildning på entreprenad. En intervju med en kommunal studie- och yrkesvägledare, och i några fall flera studie- och yrkesvägledare, har också genomförts. I kommuner där fördjupningen varit utbildning i kommunens egen regi har två eller tre kommunalt anställda lärare intervjuats. I kommuner där fördjupningen varit utbildning på entreprenad har två eller tre lärare hos den valda utbildningsanordnaren intervjuats. Lärarna har valts ut mot bakgrund av att vi velat intervju både lärare som undervisar i kurser på gymnasial nivå och lärare som undervisar på grundläggande nivå. En intervju med representanter för den enskilda utbildningsanordnaren har då också genomförts.

Intervjuerna har skett på distans genom videomöte eller telefon under perioden januari – maj 2021. Vid intervjuerna har inspektörerna haft en intervjuguide att utgå ifrån. En av inspektörerna antecknade under intervjuerna. Syftet med intervjuerna har varit att få en fördjupad bild av hur arbetet inom det granskade området fungerar både på en övergripande huvudmannanivå och på verksamhetsnivå.

Efter genomförda intervjuer har varje ansvarig inspektör sammanställt ett protokoll som skickades till huvudman och rektor som därmed fick möjlighet att lämna syn-

punkter på eventuella faktafel i protokollet. Protokollet och de tidigare insända dokumenten har sedan legat till grund för bedömningarna i ett beslut där Skolinspektionen har sammanfattat bedömningarna av huvudmannens och rektorns arbete inom det granskade området. Bedömningarna har gjorts i en tregradig skala. De tre graderna är: i hög utsträckning, i flera delar (men utvecklingsområden finns) och i låg utsträckning. För att säkerställa likvärdighet i bedömningarna har det insamlade materialet analyserats i relation till fastställda kvalitetskriterier med hjälp av ett bedömningsstöd.

Efter att besluten skickats till de granskade huvudmännen, har en muntlig återkoppling av beslutet erbjudits varje huvudman. Syftet med den muntliga återkopplingen är att föra en dialog kring beslutets innehåll och de bedömningar Skolinspektionen gjort i granskningen.

Skolinspektionen har också genomfört 53 elevintervjuer med dels elever som avbrutit sin utbildning, dels elever som fortfarande deltar i utbildning hos huvudmannen. I båda grupperna förekommer dock att elever kan ha avbrutit en eller flera kurser, exempelvis genom att byta inriktning på sin utbildning. Urvalet till elevintervjuerna har skett genom kontakt med kommunerna. Skolinspektionen bad kontaktpersoner i kommunerna att slumpmässigt välja ut två elever i varje grupp; elever som avbrutit sin utbildning och elever som fortfarande deltar i utbildning hos huvudmannen. Kommunen kontaktade eleverna för att fråga om medverkan vid intervju med Skolinspektionen. Intervjuerna har genomförts via telefon. En eller två inspektörer har deltagit under intervjuerna. Intervjuerna har följt en kort intervjuguide. Ansvarig inspektör har skrivit anteckningar under intervjuerna. Samtliga intervjuade elever har varit helt anonyma och inspektörerna har inte noterat någon bakgrundsinformation i intervjuerna som kan härleda till elevernas identitet.

En fördjupad analys av den samlade empirin från alla granskade huvudmän har utgjort underlag för de övergripande iakttagelser som presenteras i denna rapport. Analysen av de samlade iakttagelserna har genomförts med kvalitativ analysmetod.

Bilaga 2. Huvudmän i granskningen

Huvudman	Driftsform verksamhetsfördjupning
Borlänge kommun	Entreprenad
Burlövs kommun	Egen regi
Ekerö kommun	Entreprenad
Eksjö kommun	Entreprenad
Gagnef kommun	Egen regi
Håbo kommun	Entreprenad
Härryda kommun	Egen regi
Höganäs kommun	Entreprenad
Järfälla kommun	Entreprenad
Kils kommun	Entreprenad
Knivsta kommun	Entreprenad
Kungälv kommun	Entreprenad
Kävlinge kommun	Egen regi
Lindesbergs kommun	Egen regi
Mariestads kommun	Egen regi
Melleruds kommun	Egen regi
Nordmalings kommun	Entreprenad
Ovanåkers kommun	Egen regi
Salems kommun	Entreprenad
Sandvikens kommun	Egen regi
Sotenäs kommun	Egen regi
Strömstads kommun	Egen regi
Säffle kommun	Egen regi
Timrå kommun	Entreprenad
Västerviks kommun	Entreprenad
Växjö kommun	Entreprenad
Åre kommun	Egen regi
Årjängs kommun	Egen regi
Åtvidabergs kommun	Entreprenad
Älvkarleby kommun	Egen regi

Bilaga 3. Referenspersoner

Geoff Erics, undervisningsråd, Skolverket

Per Andersson, professor, Institutionen för beteendevetenskap och lärande (IBL),
Linköpings universitet

Bilaga 4. Kvalitetskriterier

Här redogörs för de kriterier som legat som grund för Skolinspektionens bedömningar i de beslut som huvudmännen i granskningen fått. Bedömningen har gjorts på en tregradig skala.

<p>Frågeställning - I vilken utsträckning arbetar huvudmannen och rektorn långsiktigt och systematiskt med att genomföra insatser och vidta åtgärder för att främja elevers fullföljande av studier och motverka avbrott inom den kommunala vuxenutbildningen?</p> <p>1a. I vilken utsträckning leder huvudmannen arbetet med att vidta åtgärder som syftar till att minska avbrott inom den kommunala vuxenutbildningen?</p> <p>1b. I vilken utsträckning arbetar rektorn med insatser och aktiviteter som främjar fullföljandet och motverkar avbrott inom den kommunala vuxenutbildningen?</p>
--

Kvalitetskriterier för hög respektive låg kvalitet

Huvudmannens ledning och övergripande arbete	
Hög kvalitet	Låg kvalitet
Huvudmannen försäkrar sig om att det finns en samsyn i organisationen kring viktiga prioriteringar i arbetet med att minska avbrott.	Huvudmannen har på ett otydligt sätt förmedlat inom organisationen vilka åtgärder som behöver vidtas utifrån huvudmannens prioriteringar.
Orsaksanalys och dialog	
Hög kvalitet	Låg kvalitet
Rektorerna undersöker skälen för avbrott och gör en orsaksanalys i syfte att förhindra framtida avbrott. I orsaksanalysen ingår att undersöka om avbrotten beror på utbildningens organisering eller genomförande. Orsaksanalysen beaktar även eventuella skillnader i avbrotten mellan kvinnor och män och vad de kan bero på.	Rektorerna följer sällan upp skälen till avbrott. Uppföljningen är sporadisk och ostrukturerad. Exempelvis följs inte orsak till avbrott upp utan endast registrering att eleven har avbrutit studier görs och sammanställs på aggregerad nivå.
Huvudmannen har en god och regelbunden dialog med såväl rektorer som utbildningsanordnare om orsaker till elevers studieavbrott.	Det förs enbart grunda resonemang mellan huvudmannen, utbildningsanordnare och rektorer om vad avbrotten kan bero på.

<p>Huvudmannen tar aktivt del av rektorernas egna orsaksanalyser om vad avbrotten kan bero på.</p> <p>Dialogen används även som ett sätt för huvudmannen att samla in information till sin egen analys.</p>	<p>Huvudmannen använder sällan rektorernas erfarenheter i sin analys av orsaker bakom avbrotten.</p> <p>Dialogen sker sällan och inte regelbundet.</p>
<p>Huvudmannen genomför systematiskt uppföljning och analys av orsaker till avbrott i syfte att utveckla utbildningen.</p> <p>Huvudmannen försäkrar sig om att få en nyanserad bild av vad avbrotten kan bero på genom att uppföljningen är bred och djup och omfattar olika elevgrupper och metoder.</p> <p>Analysen används för att kunna prioritera och för att utveckla utbildningens genomförande.</p> <p>I analysen framgår även om det finns skillnader i andel avbrott mellan män och kvinnor och vad de kan bero på.</p>	<p>Huvudmannen har liten kännedom om vad avbrotten beror på.</p> <p>Uppföljning görs endast på aggregerad nivå vilket inte möjliggör fördjupade analyser för att förstå orsakerna till avbrotten.</p>
Åtgärder och insatser	
Hög kvalitet	Låg kvalitet
<p>Rektorerna vidtar träffsäkra (och vid behov återkommande) åtgärder som förhindrar att elever avbryter sina pågående studier. Åtgärderna kännetecknas av att de har sin utgångspunkt i elevens förutsättningar och behov utifrån beprövad erfarenhet av goda insatser för målgruppen.</p>	<p>Åtgärderna som rektorerna vidtar utgår i liten utsträckning från elevens förutsättningar och behov. Rektorerna utgår från en snäv bild av eleven som studievan, målmedveten och självständig och har därför svårigheter att tillgodose individuella behov.</p> <p>Det finns föreställningar om att det inte är viktigt med ett proaktivt arbete därför att komvux är en frivillig skolform.</p>
<p>Huvudmannen vidtar välgrundade åtgärder som kännetecknas av flexibilitet och som främjar elevers fullföljande av studier. Exempelvis beslutar huvudmannen om dimensionering av utbildningsplatser eller ger rektor och verksamheter uppdrag att erbjuda utbildning som utgår från elevers förutsättningar och behov.</p>	<p>De åtgärder som erbjuds kännetecknas av ett standardiserat upplägg som lämnar lite utrymme för flexibla lösningar.</p> <p>Det finns föreställningar om att det inte är viktigt med ett proaktivt arbete därför att komvux är en frivillig skolform.</p>

<p>Utbildningen kan kombineras med andra studier och/eller arbete. Om det exempelvis blir känt att en stor del av avbrotten beror på familjeförhållanden riktas åtgärder mot att försöka lösa de problem som finns med att förena studier och familjeliv.</p>	
Arbetets genomförande och förutsättningar	
Hög kvalitet	Låg kvalitet
<p>Det finns tydliga och välkända arbetsätt kring arbetet med att förebygga avbrott. Det innebär att elever som riskerar att avbryta studier (exempelvis elever med hög frånvaro) tidigt identifieras så att insatser kan vidtas. Hög följsamhet kring arbetsätten råder.</p>	<p>Arbetsätt för att förebygga avbrotten är otydliga vilket gör att osäkerhet råder kring vem som ansvar över vad. Det finns otillräcklig samordning mellan funktionerna. Signalsystem för att fånga avbrott saknas vilket gör det svårt att vidta åtgärder i tid, exempelvis bör uppmärksamhet finnas på återkommande frånvaro och andra saker som kan vara signal om avbrott.</p>
<p>Ansvarig personal (t.ex. studie- och yrkesvägledare) ges goda förutsättningar att bedriva ett förebyggande arbete som motverkar avbrott, exempelvis genom att elever ges goda och flexibla möjligheter att träffa studie- och yrkesvägledare i syfte att ge eleverna stöd i bl.a. val av kurser, studieform och i planering av studierna.</p>	<p>Ansvarig personal (t.ex. studie- och yrkesvägledare) ges otillräckliga förutsättningar att bedriva ett förebyggande arbete som motverkar avbrott.</p>
<p>Verksamheten leds och samordnas så att ett aktivt, förebyggande och kontinuerligt arbete med att identifiera och kontakta elever som riskerar att avbryta eller som har avbrutit kurser, genomförs av lärare, studie- och yrkesvägledare, speciallärare eller annan personal i syfte att stödja elevers studiegång.</p>	<p>Arbetet med att identifiera och kontakta elever sker ad hoc utan systematik. Det är oklart vem i organisationen som är ansvarig för att arbetet bedrivs och det finns endast knapphändig samordning mellan funktioner. Arbetet är personberoende och det lämnas till enskild personal att lösa eventuella utmaningar som uppstår kopplat till elevernas fullföljande. Arbetsättet leder till att elever lätt hamnar mellan stolarna.</p>